

Міністерство освіти і науки України

Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Філологічний факультет
Кафедра іноземної філології та освітніх технологій

**УДОСКОНАЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ
АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З
ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

Робота на здобуття
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта
(Англійська мова та зарубіжна література)
магістрантки II курсу, групи МА 21
Бруй Євгенії Володимирівни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Мацнєва Оксана Анатоліївна

Чернігів 2025

Роботу подано до розгляду «___» _____ 20__ року

Магістрантка _____ Євгенія БРУЙ

Науковий керівник _____ Оксана МАЦНЄВА

Рецензент _____ Світлана ЛИТВИН

Кваліфікаційна робота розглянута на розширеному засіданні кафедри іноземної філології та освітніх технологій

протокол № ___ від «___» _____ 20__ року

Магістрантка допускається до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

В.о. завідувача кафедри іноземної філології
та освітніх технологій _____ Світлана ГЕРГУЛЬ

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	10
1.1. Лексична компетентність як складова іншомовної комунікативної компетентності	10
1.2. Цілі та зміст удосконалення лексичної компетентності в учнів старшої школи	16
1.3. Шляхи використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі вдосконалення в учнів старшої школи лексичної компетентності	23
1.4. Урахування вікових особливостей учнів старшого шкільного віку в процесі вдосконалення лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	27
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВДОСКОНАЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	34
2.1. Етапи формування лексичної компетентності	34
2.2. Система вправ для вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	38
2.3. Модель організації процесу вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	59
Висновки до розділу 2	62

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	63
3.1. Організація експериментального навчання	63
3.2. Хід експериментального навчання та інтерпретація отриманих результатів	68
3.3. Методичні рекомендації вчителям щодо вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	72
Висновки до розділу 3	74
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена соціальним аспектом, затвердженим у нормативних документах, а також практичними завданнями методики навчання іноземних мов. Перманентне реформування та прийняття нових рішень в контексті освіти означає необхідність постійного вдосконалення іншомовної компетентності та пошуку ефективних методик для навчання учнів старшої школи. Аналіз сучасних підходів до навчання лексики свідчить про необхідність звернення уваги на інтегрований розвиток лексичної компетентності, оскільки його відсутність негативно позначається на готовності учнів старшої школи застосовувати лексичні знання у реальних ситуаціях комунікативного спрямування. Як наслідок, існує потреба у розробленні системного підходу до вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності з використанням традиційних та інноваційних методів навчання та інформаційно-комунікаційних технологій.

Незважаючи на наявність загальнотеоретичних досліджень у галузі навчання іноземних мов, відсутні комплексні методичні розробки, які б узгоджували компетентнісний підхід із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування англійськомовної лексичної компетентності старшокласників. Відтак, необхідність створення та апробації методики, що гармонійно поєднує традиційні підручкові вправи з інноваційними інформаційними засобами, зумовлює наукову та практичну значущість обраної теми.

Об'єкт дослідження – процес удосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності.

Предмет дослідження – методика вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, практично розробити та експериментально перевірити ефективність методики вдосконалення в учнів

старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати сучасні теоретико-методичні підходи до формування англійськомовної лексичної компетентності;
- визначити педагогічні принципи та критерії застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вдосконалення лексичної компетентності учнів старшої школи;
- розробити систему вправ і дібрати навчальні матеріали, які враховують когнітивні та психологічні особливості учнів;
- провести експериментальну перевірку ефективності розробленої методики;
- здійснити інтерпретацію та аналіз отриманих результатів, співставивши показники експериментальної та контрольної груп;
- розробити методичні рекомендації для вчителів щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності.

Методи дослідження:

1. Теоретичні: опрацювання, аналіз та синтез наукової літератури, узагальнення та систематизація педагогічного досвіду з урахуванням нормативних документів.
2. Емпіричні: проведення експериментального навчання (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), спостереження, тестування гіпотези, анкетування, бесіди з учнями.
3. Статистичні: порівняння результатів експериментальної та контрольної груп, підрахунок коефіцієнту навченості і математична обробка результатів розробленої методики.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці запропонованої методики вдосконалення в

учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, розробці системи вправ, визначенні доцільних шляхів інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес.

Практична цінність дослідження обумовлена розробкою комплексу вправ для вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, а також методичних рекомендацій учителям щодо організації відповідного навчання.

Апробація результатів дослідження відбулась на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців і студентів «Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді» та міжнародній науково-практичній конференції «AD ORBEM PER LINGUAS/ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ». Матеріали дослідження знайшли своє відображення в таких публікаціях:

1) Бруй Є.В. Удосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. *Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів (25 березня 2025 р.). Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. С. 95-96;

2) Бруй Є.В. Удосконалення в учнів старшої школи англійськомовної комунікативної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: організація уроку-знайомства. *"Ad orbem per linguas. До світу через мови"*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Людина і цифрове суспільство: когніція – мова – освіта – дискурс", 15–16 травня 2025 року. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2025. С. 507-509.

Структура магістерської роботи. Робота обсягом 91 сторінка (80 сторінок – до списку використаної літератури) включає вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури.

У вступі описано актуальність дослідження, визначено об'єкт і предмет роботи, сформульовано мету та завдання, охарактеризовано теоретичну базу й практичне значення дослідження, а також окреслено методи, прийоми та підходи, використані під час аналізу навчального заняття та розроблення методичних рекомендацій.

У першому розділі розглянуто лексичну компетентність як ключову складову іншомовної комунікативної компетентності. Проаналізовано історію розвитку поняття «компетентність», його варіанти трактування різними науковцями. У розділі також представлені цілі формування лексичної компетентності: практичну, освітню, розвивальну, виховну та професійно-орієнтовану. Окреслено основні компоненти лексичної компетентності: мотиваційні, когнітивні, рефлексивно-поведінкові та практичні. Увага також приділена шляхам використання інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення лексичної компетентності в учнів старшої школи.

Другий розділ включає розробку методики вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності учнів старшої школи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У ньому розглядаються три основні етапи: етап ознайомлення з лексичним матеріалом, етап тренування на рівні слова та понадфразової єдності, а також етап практики у спілкуванні. Запропонована система вправ з використанням інформаційно-комунікаційних технологій з акцентом на інтеграції онлайн-платформ, ігор, відео, презентацій та інтерактивних вправ, що стимулюють рецептивні та продуктивні мовленнєві навички й уміння. Представлена модель організації навчання, вказано суб'єкти навчання, засоби реалізації та часовий розподіл матеріалу, а також окреслено значення методичних принципів: поетапності навчання та домінуючої ролі вправ.

Третій розділ присвячено перевірці ефективності методики вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності учнів старшої школи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, включно з онлайн-платформами, інтерактивними вправами, використанням відео та

презентацій. Описано організацію та етапи проведення експериментального дослідження (підготовчий, дослідницький, обробка та інтерпретація даних, упровадження результатів), співставлення та порівняння результатів контрольної та експериментальної груп, а також методичні рекомендації для вчителів щодо інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес для стимулювання продуктивних мовленнєвих навичок і вмінь та підвищення результативності засвоєння лексичного матеріалу.

У висновках представлено основні результати проведеного дослідження. Список використаної літератури налічує 62 джерела, з них 15 джерел англійською мовою.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Лексична компетентність як складова іншомовної комунікативної компетентності

Перш ніж перейти до опису поняття лексичної компетентності як складової іншомовної комунікативної компетентності, вважаємо за доцільне з'ясувати тлумачення понять компетентність та іншомовна комунікативна компетентність.

Розглядаючи поняття компетентність, слід зазначити, що воно є концептуальною категорією, яка еволюціонувала впродовж всього часу з моменту його виникнення. Людство перманентно завжди має жагу опанування нових навичок та розроблення інноваційних та новітніх підходів розв'язання професійних, практичних і наукових завдань. Саме тому варіативністю значень та контекстуальних інтерпретацій характеризується термінологічне поле цього поняття [51, с. 3].

Р. Уайт (White R. W.) був першим науковцем, який використав термін «компетентність» в своєму доробку «Мотивація переглянута: поняття компетентності» для опису індивідуальних характеристик людини, які тісно пов'язані з якістю її діяльності. У такий спосіб він розмежував терміни «компетенція» і «компетентність». За Р. Уайтом, компетентністю слід називати конкретний результат навичок і знань (враховуючи специфіку професійної підготовки), засвоєних у процесі навчання [61, с. 299].

Згодом ряд науковців та методистів висунули свої припущення та трактування цього терміну. Shahzad Haider демонструє в своїй статті таблицю, яка ілюструє різноманітність тлумачень поняття «компетентність» (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Історична еволюція терміну «компетентність» [51, с. 6]

Рік/Автор/Дослідник	Внесок у процес еволюції концепту
1959, R.W. White	Уведення поняття «компетентність»
1973, McClelland	Розробка тесту для оцінки компетентності
1978, Gilbert	Запропоновано потенціал для поліпшення продуктивності (PIP)
1982, Boyatzis	Розширено концепцію компетентності на сфери бізнесу та менеджменту
1984, John Raven	Захист ідеї компетентності за межами США (у Великій Британії)
1993, Spencer & Spencer	Розроблено різні моделі компетентності
1993, D.D. Dubios	Запроваджено ідею поліпшення продуктивності на основі компетентності
2000, Drejer	Розширення навчальної моделі до компетентності
2000, Sandberg	Інтерпретативна парадигма компетентності
2005, Le Deist & Winterton	Запропоновано комплексний підхід до компетентності
2008, Klieme, Hartig, & Rauch	Уведення функціональної та прагматичної компетентності в освітньому контексті
2011, Martin Mulder	Визначено компетентність як «нероздільну комбінацію якостей та продуктивності»

Уважаємо також доцільним звернутися до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII (зі змінами і доповненнями), щоб розглянути поняття «компетентність» з точки зору законодавчої бази України. У п.12 ч. 1 ст. 1 (в редакції Закону № 3642-IX від 23.04.2024 р.) зазначається, що «компетентність» включає в себе цілковиту змогу та здатність особи, що її опановує, мати певну соціальну взаємодію, включатися в процес навчання, успішно провадити професійну діяльність, яка є результатом динамічної комбінації умінь, знань, навичок, поглядів, цінностей, способів мислення, інших особистих якостей [11].

Переходячи до поняття «іншомовна комунікативна компетентність», Christina Bratt Paulstor зауважує, що воно є базовим для розуміння соціальної

взаємодії. Як правило, метою комунікативної компетентності вважається засвоєння іноземної мови, що передбачає процес тренування та підготовки мовців, які будуть компетентні в процесі спілкування мовою, яку вони вивчають. Авторка вважає, що взаємодія вимагає прямого продукування мови, яка стилістично правильно оформлена, є правдивою та чуйною, тобто визначеною тими характеристиками, які розглядають саме мову, а не поведінку. Більше того, комунікація вимагає й особливої міжособистісної чуйності, що стоїть за межами осмисленого маніпулювання мовними символами [49, с. 47-49].

Іншомовна комунікативна компетентність у сфері іноземних мов є комплексним поняттям та багатогранним конструктом, що поєднує різнопланові знання та навички, потрібні для ефективної взаємодії іноземною мовою. У сучасній освітній парадигмі дедалі частіше вона визнається як одна з ключових цілей мовної освіти, тому що ілюструє потребу здобувачів освіти не лише у здатності коректно використовувати і розуміти граматичні правила, але й у змістовній взаємодії у різних комунікативних контекстах [57, с. 84].

Здатність ефективно і доречно використовувати мову в різних контекстах є суттю комунікативної компетентності. Карлак і Велкі виявили, що мотивація і стратегії навчання значною мірою передбачають комунікативну компетентність, вказуючи на те, що вмотивовані учні з більшою ймовірністю та результативністю набувають ефективних комунікативні навичок і вмінь [50, с. 80].

Концепція Нової української школи пропонує ряд ключових компетентностей, якими має оволодіти учень у результаті навчання. До них належать:

- спілкування державною мовою;
- **спілкування іноземними мовами;**
- математична компетентність;
- основні компетентності у природничих науках та технологіях;
- цифрова компетентність;

- безперервне навчання впродовж усього життя.

Можемо зробити висновок, що спілкування іноземними мовами передбачає формування іншомовної комунікативної компетентності. Нова українська школа описує це як можливість та спроможність до адекватного сприймання іншомовного мовлення, як в усній, так і в письмовій формі, вміння вільно використовувати та тлумачити поняття, мисленнєві процеси, емоції, фактичний матеріал, судження, при цьому коректно застосовуючи вміння слухання, говоріння, читання та письма в різних контекстах соціокультурного характеру. До цього переліку Нова українська школа відносить впевнене використання мовного посередництва та спілкування на міжкультурному рівні [27, с. 11].

Проаналізувавши ряд наукових досліджень та навчально-методичних видань, можна зробити висновок, що в методичному полі існує достатньо велика кількість концепцій щодо питання формування іншомовної лексичної компетентності. Ці питання піднімали у своїх працях Н. Сіранчук, О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька, Ibragimova Sevara Baxodirovna, Rahimova Gulnoza Sharipjanovna, Tukhtanazarova Barno Aliyevna, А. Воробець та інші.

Зокрема, О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско та Г.Е. Борецька розглядають поняття «лексична компетентність» як конкретну можливість особи грамотно структурувати та оформлювати свої висловлювання та думки, розпізнавати мовлення оточуючих. Досягається ж це шляхом динамічного, складного і тривалого поєднання ряду відповідних знань, навичок та лексичної усвідомленості [22, с. 215].

Колектив авторів статті «Development of Lexical Competence in Students of Higher Educational Institutions» зазначає, що в основі процесу формування лексичної компетентності лежить довготривалий розвиток умінь застосовувати певні вирази та слова задля розв'язання завдань комунікативного спрямування. Як результат, важливим є аспект того, що учні будуть здатні успішно продукувати мовлення з використанням засвоєних лексичних одиниць разом із власним мовленнєвим досвідом.

У цьому контексті демонструється зв'язок з реальним та практичним застосуванням активного та пасивного словника, що передбачає володіння відповідними необхідними мовними знаннями, вміннями та навичками мовлення з метою результативної комунікації з урахуванням варіювання виникаючих контекстів та ситуацій [52, с. 2939].

Як свідчить аналіз лінгвістичної, лінгводидактичної та психолінгвістичної літератури, сучасні вітчизняні дослідники трактують лексичну компетентність як можливість учнів конкретних вікових категорій реалізовувати в мовленні раніше набуті лексичні одиниці, здатність їх правильно використовувати, коректно граматично та фонетично оформлювати та відтворювати у письмовому вигляді, сприймати в процесі аудіювання та під час читання, враховувати власний темп мовлення, перебуваючи у взаємодії з співрозмовником, використовувати момент багатозначності лексичних одиниць та згодом приходити до комунікативно-функціонального результату [2, с. 108].

Як ми вже визначили, лексична компетентність є фундаментом іншомовної комунікативної компетентності. Сутність її полягає не тільки в накопиченні словникового запасу, але, першочергово, у впевненому умінні виявляти доцільність та майстерність під час практичної діяльності.

Розвиток лексичної компетентності є ключовою, пріоритетною та надважливою з огляду на те, що лексичні навички є фундаментальними компонентами абсолютно всіх видів мовленнєвої діяльності, спонукаючи до вдосконалення та формування лексичних навичок в основних чотирьох аспектах оволодіння іноземною мовою: говорінні, читанні, аудіюванні та письмі [22, с. 215].

До складових лексичної компетентності належать такі здатності учня:

- провадити діяльність мотиваційного характеру (демонструвати жагу до вивчення лексичних одиниць, зацікавленість процесом виконання лексичних завдань, усвідомлення необхідності збагачення словникового запасу);

- упроваджувати когнітивну діяльність (опановувати нові лексичні одиниці, приділяти особливу увагу явищу полісемії, підбору синонімів, застосовувати засвоєні лексичні одиниці в мовленні);
- виявляти результати рефлексивно-поведінкової діяльності (проводити самоаналіз і виявлення та подальше виправлення помилок у власному мовленні або мовленні своїх співрозмовників, критичне осмислення в процесі продукування мовлення);
- здійснювати практичну діяльність (брати активну участь у процесі ознайомлення з лексичними одиницями, урахувати багатозначність слів та виразів, розуміти контексти використання тих чи інших висловів, опрацьовувати синоніми й антоніми, удосконалювати мовленнєві навички шляхом проходження етапів тренування/автоматизації, а згодом і практики в спілкуванні) [6, с. 28].

Отже, здійснений детальний аналіз теоретичних аспектів дозволяє підсумувати, що поняття компетентності є багатогранним та пройшло шлях формування водночас із розвитком існуючих методик та освітніх підходів. Зокрема, лексична компетентність виступає як вкрай важлива та фундаментальна складова іншомовної комунікативної компетентності, оскільки вона формує здатність учнів не лише збагачувати та поповнювати лексичний мінімум, але й ефективно та продуктивно застосовувати його в різноманітних комунікативних контекстах.

Огляд літературних джерел свідчить про те, що сучасні уявлення про лексичну компетентність включають такі два важливі аспекти мовленнєвої діяльності: мотиваційно-пізнавальний і практичний. Метою є навчити учнів використовувати лексичні одиниці доцільно та коректно, що передбачає їх здатність проводити критичний самоаналіз та рефлексію. Результатом цієї діяльності буде фільтрація та адаптація лексичних одиниць до конкретних ситуацій комунікативного спрямування з певним контекстом.

1.2. Цілі та зміст удосконалення лексичної компетентності в учнів старшої школи

Лексична компетентність визначається як результат правильного продукування власних думок, сприймання та інтерпретація висловлювань інших, успішність сформування якої залежить від поєднання відповідних мовних навичок, лексичної усвідомленості та практичних умінь [22, с. 215].

Слова є реалізацією змісту мовлення будь-якої людини, а отже вивчити іноземну мову означає, перш за все, мати необхідний запас слів, щоб у процесі мовлення називати ними дії, предмети, стан [23, с. 116].

О. Бігич переконана, що цілі навчання іноземної мови становлять заздалегідь визначений результат педагогічної діяльності, що досягається шляхом інтеграції елементів освітнього процесу, а саме: компонентів змістового значення, засобів навчання і дидактичних методів. Вище зазначені елементи представляють структурний, фундаментальний компонент системи навчання іноземної мови, який формується з огляду на соціальний запит, рівень забезпечення дисципліни з науково-методичного боку, стану розвитку суміжних галузей знань, а також визначених, конкретних умов освітнього середовища. Відомо, що визначення та формулювання цілей навчання відповідає за логіку структури освітньої системи та фокусується на одному з базових методологічних питань: «З якою метою здійснюється освітній процес?» та виконує функцію стратегічного орієнтира.

Методика навчання іноземних мов розрізняє кінцеві та проміжні цілі формування іншомовної комунікативної компетентності, орієнтуючись на тип закладу освіти – початкову, базову чи старшу школи. Водночас важливим є не об'єднувати та чітко розділяти поняття цілей навчання та навчальних завдань. Останні слугують об'єктивним відображенням навчальних цілей з урахуванням типу закладу освіти, рівня та загалом умов освітнього процесу. Межі однієї загальної мети можуть охоплювати певну низку завдань, спрямованих на розвиток іншомовної комунікативної компетентності.

У закладах загальної середньої освіти цілі навчання іноземної мови визначаються державними освітніми стандартами та програмами з іноземних мов, які представляють очікувані результати навчальних досягнень учнів у процесі оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю протягом періоду отримання базової середньої освіти (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Державні освітні стандарти з опанування іноземних мов в закладах освіти України [25]

Норматив	Загальноосвітній заклад	Спеціалізований загальноосвітній заклад із поглибленим вивченням іноземних мов
1. Рівень володіння мовою учнів	Відповідає діапазону від A1–A2 у молодшій та середній школі до B1–B1+ у старшій.	Відповідає рівням від A2+ на початкових етапах до B2 і навіть C1 у старших класах.
2. Тематичне наповнення навчання	Теми, визначені Державним стандартом: повсякденне життя, родина, школа, дозвілля, здоров'я, подорожі, природа, технології, професії. Теми опановуються на базовому рівні без виходу на академічні чи професійні дискурси.	Тематика відзначається ширшим і більш поглибленим охопленням: окрім базових тем (сім'я, школа, подорожі, дозвілля), включаються теми академічного та професійного спрямування - країнознавство, медіаграмотність, культура цільової мови, глобальні проблеми, науково-технічний прогрес, соціальні явища й міжкультурна комунікація.
3. Обсяг лексичних одиниць	Приблизно 700–900 одиниць у середніх класах і до 1500–1800 одиниць у старших. Не передбачається опрацювання вузькотематичних термінів або автентичних мовних конструкцій.	Обсяг опрацьовуваної лексики: від 1200–1500 одиниць на середній ланці до 2500–3000 одиниць у старших класах.

У той же час традиційно в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти виділяють п'ять основних цілей: практичну, освітню, розвивальну, виховну та професійно-орієнтовану (на рівні старшої школи).

Практична мета полягає у розвитку мовних навичок і вмінь (аудіювання, говоріння, читання, письмо, переклад) на відповідному рівні. Ця мета відповідає за розвиток комунікативних навичок і вмінь учнів, оволодіння англійською мовою як засобом міжнародного спілкування, а також за вибудовування мовних та навчальних стратегій.

Освітня мета інтерпретується як формування позитивного ставлення до іноземної мови та культурних особливостей інших народів. Вона відповідає за закладання фундаменту моральних цінностей, толерантності, емпатії, відповідальності та формує активну життєву позицію учнів.

Розвивальна мета полягає у вдосконаленні мовних, інтелектуальних та емоційно-вольових здібностей учнів. У такий спосіб відбувається підсилення та розвиток мотивації до навчання, автономності в освітньому процесі, пам'яті, уваги, рефлексії та здатності до самовираження.

Професійно-орієнтована мета реалізується в старшій школі з огляду на освітній профіль. Фокус тут зміщується на опанування професійними мовними навичками, соціокультурною та лінгвістичною обізнаністю, а також оволодіння стратегіями, що стануть в нагоді в процесі здійснення взаємодії в професійному середовищі.

Не можна не зазначити, наскільки важливим є єдність навчальних цілей, оскільки цей аспект забезпечує структурно-наповнений комплексний підхід. Як результат, всі цілі досягаються одночасно, доповнюючи одна одну, що, у свою чергу, створює можливості для гармонійного розвитку учня та досягнення успішних результатів навчання, формування лексичної компетентності зокрема [22, с. 215].

Заглиблюючись у питання набуття саме лексичної компетентності, методика навчання іноземних мов однією з ключових цілей формування лексичної компетентності представляє побудову та набуття лексичних

навичок, що визначають лексичну коректність мовлення. Ураховуючи рецептивний чи продуктивний характер конкретного виду мовлення, ціллі є формування таких видів навичок:

1. репродуктивних лексичних навичок;
2. рецептивних лексичних навичок;
3. навичок обґрунтованої здогадки;
4. навичок користування різними видами словників [21, с. 94].

Репродуктивні лексичні навички включають здатність уживати відповідні лексичні одиниці активного мінімуму, виходячи з мовленнєвої ситуації і мети взаємодії. Досягнення цього передбачає оволодіння певними операціями – виклик лексичних одиниць з довготривалої пам'яті, мовленнєве відтворення лексичних одиниць у вільному потоці мовлення, уміння сполучувати одні лексичні одиниці з іншими.

Щодо рецептивних лексичних навичок, то вони передбачають сприймання, упізнавання та розуміння лексичних одиниць активного і пасивного лексичних мінімумів у процесі читання або аудіювання [20, с. 43].

Л.В. Олесюк зазначає, що лексичними знаннями виступає конструювання в самосвідомості учнів осягнення лексичної системи іноземної мови шляхом розуміння поняття про цю систему та закономірності і правила користування нею.

Компоненти лексичних знань представлені на рис. 1.1.

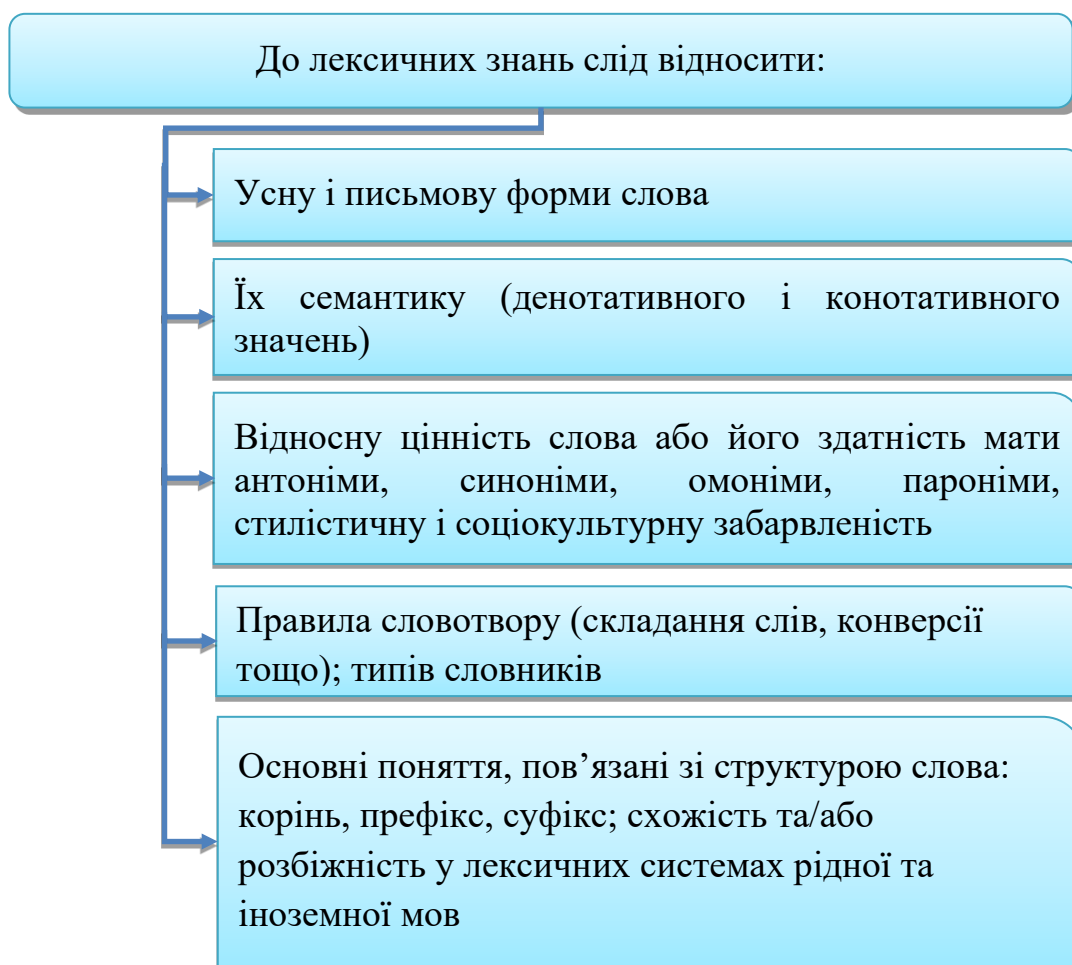

Рис. 1.1. Компоненти лексичних знань [29]

Ще одним надважливим компонентом виступає загальна мовна усвідомленість, під якою розуміємо здатність учня усвідомлювати мову як систему, з чітким розумінням її функцій та способами взаємодії з нею. Вищезазначене включає співвідношення лексичного аспекту, граматичного та фонетичного, спроможність учня здійснювати самоконтроль у процесі використання лексичних одиниць в мовленнєвому процесі та його лінгвістичну точність і спостережливість. Адже, як було зазначено раніше, лексична компетентність формується в першу чергу з метою встановлення комунікаційного контакту в поєднанні з іншими засобами, а не просто заради поповнення активного та пасивного словників.

Нагадаємо, що привласнення знань в контексті словникового запасу не є остаточною метою вивчення іноземної мови, а є інструментом для розвитку

та вдосконалення усіх мовленнєвих компетентностей – говоріння, аудіювання, читання та письма.

Визначаючи цілі формування лексичної компетентності, зазначимо, що їх можна знайти в освітніх програмах та підручниках, оскільки там вони конкретизуються з огляду на ступені навчання. Аналізуючи перераховані документи, слід згадати зазначення у них лексичного мінімуму, який має бути опрацьований і засвоєний учнями на кожному з етапів навчання [29, с. 64].

Є.В. Долинський наголошує, що саме поповнення, оновлення та розширення активного та пасивного лексичних мінімумів за допомогою широкого спектру лексичних засобів є основним у процесі формування лексичної компетентності. Мовними засобами він вважає ідіоматичні та сталі вирази, безеквівалентну та фонову лексику, фразеологічні одиниці та лексичну диференціацію слів [9, с. 181].

Автори В.Д. Борщовецька та В.Д. Ігнатенко висувують тезу про те, що основною метою навчання іноземних мов у старшій школі є формування в учнів комунікативної компетентності, що, в свою чергу, трактується як набуття можливості спілкування як в усній, так і письмовій формах у межах сфер і тем, окреслених освітньою програмою для кожного рівня (рівень стандарту, академічний) і профілю, враховуючи та дотримуючись культурних особливостей, традицій і норм, які є характерними у країні досліджуваної мови.

Сформована на попередньому етапі іншомовна комунікативна компетентність виступає як своєрідний фундамент для подальшого вдосконалення раніше набутих знань, навичок та вмінь. Переходячи до цього етапу, слід пам'ятати про персоналізацію навчання та особисто-орієнтований підхід у процесі вдосконалення. Реалізація цього процесу передбачає використання ретельно відібраних різноманітних форм і методів організації навчальної діяльності, методично грамотного чергування видів і типів завдань для запобігання втомлюваності учнів, заохочення учнів до продукування власних ідей і гіпотез, прагнення до створення ситуацій комунікативного

спрямування, які стануть виявленням в учнів рівня лексичної компетентності [4].

У той же час методисти вважають, що навчальні цілі старшої школи є кінцевими у контексті всієї програми загальної середньої освіти, оскільки структура пролонгованої системи іншомовної освіти завершується старшою школою.

Функціонування держави на економічному та соціально-політичному рівні у полікультурному середовищі у поєднанні із функцією мови як інструменту пізнання навколишнього середовища та засобу спілкування зумовлює освітню мету на цьому етапі навчання. Вона полягає в тому, щоб провести учня довготривалим продуктивним шляхом, який призведе до впевненого використання іноземної мови в процесі встановлення безпосередніх контактів культурного, повсякденного та професійного спрямування через літературу, засоби масової інформації та інші додаткові канали взаємодії. Рівень користування мовою в старшій школі має підвищуватися завдяки здатності реалізовувати різні комунікативні цілі та мовні засоби соціальної діяльності, враховуючи насамперед освітню, а також самоосвітню та проєктну роботу.

Отже, навчання іноземних мов у старшій школі має стимулювати особистісне та соціальне зростання учнів та активно розвивати та вдосконалювати їхні інтелектуальні здібності, прагнення, поставлені цілі, перспективи професійної реалізації, а також чітке та глибоке розуміння значущості іноземної мови для їхнього як особистого, так і професійного становлення [4].

1.3. Шляхи використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі вдосконалення в учнів старшої школи лексичної компетентності

З огляду на те, що мислення сучасних учнів є переважно кліповим, тобто сприйняття та інтерпретація інформації відбувається певними короткими

яскравими кадрами, між якими важко встановити одну логічну лінію, формування іншомовної лексичної компетентності може супроводжуватись певними труднощами. Наприклад, при монотонному повторюванні чи прописуванні одних і тих самих лексичних одиниць, передбачених для запам'ятовування, учні старшої школи можуть демонструвати низький рівень зацікавленості в освітньому процесі. Використання інформаційно-комунікаційних технологій, які на сьогодні є невід'ємною складовою життя, для формування іншомовної лексичної компетентності є актуальним, оскільки може суттєво підвищити мотивацію до навчання та забезпечити його позитивний результат.

Для ефективного вдосконалення лексичної компетентності учнів старшої школи необхідно визначити оптимальні способи інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес. Доцільно проаналізувати потенціал інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку різних видів мовленнєвої діяльності, з акцентом на ті, що сприяють засвоєнню та активному використанню лексичних одиниць і обрати найбільш результативні інструменти для вдосконалення лексичної компетентності.

Слід розпочинати з самого визначення поняття інформаційно-комунікаційні технології, під яким розуміємо комплекс методів виробничого механізму та сукупність програмно-технічних засобів, консолідованих для того, щоб збирати, обробляти, структурувати, систематизувати, зберігати, відображати, розповсюджувати та оперувати ними на користь користувачів [12, с. 91].

Фокусуючись на галузі освіти, слід зазначити, що інформатизація освіти відповідає за дидактичне оснащення освітнього середовища теоретичними та практичними аспектами програмного створення та впровадження сучасних інформаційних технологій, зорієнтованих на реалізацію психолого-педагогічної мети навчання та виховання [13, с. 9].

Як і будь-які технології, інформаційно-комунікаційні також мають свої позитивні та негативні аспекти, які слід ураховувати під час упровадження їх

в освітній процес. Серед переваг використання інформаційно-комунікаційних технологій під час удосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності можна зазначити:

- раціоналізацію обсягу навчального матеріалу;
- персоналізацію навчання;
- становлення внутрішньої мотивації шляхом осмислення практичного досвіду;
- реалізацію зв'язку теорії з практикою;
- диференціацію навчання;
- розкриття творчого потенціалу та організацію пізнавальної діяльності;
- побудову проблемно-детермінованих баз знань за допомогою інтеграції предметних і міжпредметних зв'язків;
- генерування умов для проєктування реальних досліджуваних ситуацій;
- сприяння загальному розвитку культури мислення;
- закладання фундаментальних основ інформаційної освіти та культури;
- розв'язання питань медіаосвіти.

До недоліків слід віднести такі:

- постійне використання інформаційно-комунікаційних технологій призводить до формування кліпового мислення в учнів;
- стабільне перебування в інформаційному полі може стати каталізатором емоційної ізоляції учнів, що призводить до послаблення та зниження тривалості реальної взаємодії та живого спілкування;
- виникають труднощі з поставою та зором через надмірне використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- підвищення явища синдрому дефіциту уваги та гіперактивності, часте, неконтрольоване розсіювання уваги та зниження показників концентрації під час виконання «стандартних» та «традиційних» завдань;
- надмірне використання може спровокувати залежність тільки від певного типу інтерактивних завдань.

Незважаючи на недоліки, дотримуємось думки, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземної мови осучаснює усталені форми навчальної діяльності, сприяє більш доступному викладу матеріалу, презентованому в нестандартній та інтерактивній формі, що, у свою чергу, мінімізує час, необхідний для того, щоб засвоїти певну тему [8, с. 5].

Ураховуючи загальну цифровізацію освіти, стрімкий розвиток дистанційного навчання спочатку через ковідні часи, а потім і воєнні дії в Україні, можна дійти висновку, що наразі існує безліч шляхів використання вчителем іноземної мови інформаційно-комунікаційних технологій для навчання різних видів мовленнєвої діяльності. Розглянемо певні з них та виокремимо найактуальніші для вдосконалення лексичної компетентності учнів старшої школи. До таких належать:

- створення мультимедійних презентацій за допомогою програм *Microsoft Office Power Point; Vista Create; Figma; Canva*;
- створення різноманітних додаткових вправ до уроків за допомогою дошок *Miro* та *Padlet*;
- створення відеорядів за допомогою додатків *Animoto, Edpuzzle*;
- використання та самостійне створення інтерактивних лексичних вправ за допомогою вебсайтів та додатків *Quizlet, Kahoot, Wordwall, Twee, Liveworksheets*;
- розробка квізів, інфографіки, квестів, ребусів та карток для повторення за допомогою *Flash card maker, Rebus maker, Fluentize, Limnu, Genially*.

Розглянемо коротко кожен з вищезазначених шляхів упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес. За допомогою додатків для створення мультимедійних презентацій учитель може подавати новий матеріал та наочно оформлювати уроки, використовуючи різноманітну інфографіку, структурувати всю необхідну інформацію та ділити на зручні блоки, підлаштовувати урок до будь-якої візуальної тематики, користуючись готовими шаблонами, штучним інтелектом, або створювати з нуля.

Такі онлайн-дошки як Miro та Padlet є дуже ефективними інструментами, за допомогою яких учні мають можливість додавати зображення, аудіо, відео, обмінюватися ідеями, створювати колективні обговорення та проекти. Швидкий легкий доступ до дошок просто через посилання, можливість у реальному часі спостерігати за роботою учнів, безліч шаблонів для проведення мозкових штурмів, відеовиступів, а ще журнал оцінок та діаграма Венна – все це легко інтегрувати в урок та урізноманітнити як групову роботу, так і індивідуальну.

Наочність та візуалізація – ключ до успішного сприйняття інформації в 21 столітті, тож використання відео є ефективним інструментом залучення учнів до нової теми або переключення уваги. Такі вебсайти, як Animoto або Edpuzzle дозволяють урізноманітнити уроки, пропонуючи завантажити відео, поділити за потреби на необхідні частини, і до кожної додати швидкі завдання або бліц-опитування, передбачені для виконання під час перегляду.

Вебсайти та додатки Quizlet, Kahoot, Wordwall, Twee, Liveworksheets надають можливість створювати лексичні вправи різних типів та видів з автоматичною перевіркою, таймерами, вбудованим в деяких з них штучним інтелектом, використовувати готові вже вправи на різні теми або цілі комплексні, інтерактивні аркуші.

На етапі представлення нового матеріалу доцільним буде також підготовка ребусів для тренування мовної здогадки учнів на початку уроку та для урізноманітнення введення нової теми за допомогою вебсайту *Rebus maker*, а також цікавим та корисним може стати розробка квізів та інтерактивних ігор до уроків за допомогою вебсайтів *Fluentize*, *Limnu*, *Genially*.

Зважаючи на особливості використання описаних вище інструментів, можна дійти висновку, що для удосконалення іншомовної лексичної компетентності в учнів старшої школи найбільш результативним буде використання таких інструментів як *Figma*, *Miro*, *Animoto*, *Quizlet*, *Kahoot*, *Wordwall*, *Rebus maker* і *Genially*. Методично грамотно поєднуючи

використання зазначених інструментів з більш традиційними вправами та балансуючи між ними, учитель має змогу урізноманітнити вправи та завдання на уроці задля досягнення найкращого результату в удосконаленні лексичної компетентності учнів старшої школи.

Метою цього дослідження є розкриття потенціалу цих додатків або вебсайтів для використання на уроках, ураховуючи важливість відходу від перевантаження інформаційно-комунікаційними технологіями під час уроку, грамотно вплітаючи більш традиційні вправи та перешкоджаючи формуванню кліпового мислення в учнів старшої школи.

1.4. Урахування вікових особливостей учнів старшого шкільного віку в процесі вдосконалення лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Процес удосконалення лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є досить важким у своїй реалізації не тільки з огляду на особливість конкретно цього мовного аспекту, а й з урахуванням вікових психологічних характеристик учнів. Останні можуть помітно відрізнятися швидкістю сприйняття інформації, особливостей розвитку пам'яті, мислення та емоційного інтелекту в цей період. Уважаємо за необхідне розглянути своєрідність пізнавальної та психологічної діяльності учнів старшої школи.

Вік учнів старших класів, як правило, становить 15-18 років, що, в свою чергу, відповідає підвищеній активності розвитку когнітивних та соціальних навичок. Для цього вікового періоду навчальна діяльність залишається провідною та найважливішою. Розгортання обсягу знань призводить до здатності більш помірковано застосовувати їх для пояснення різноманітних явищ, і, як наслідок, забезпечує більш ґрунтовне ставлення до навчання. Учні старших класів цієї вікової категорії демонструють різні види навчальної мотивації: хтось може виявляти інтерес одразу до декількох навчальних

дисциплін або ж, навпаки, приділяти більше уваги одному конкретному предмету.

Дисонанси в ставленні до навчання серед учнів старшої школи визначаються їхніми мотиваційними установками та характером цих установок. Провідну роль забезпечують мотиви, пов'язані з персональними життєвими цілями, намірами професійного спрямування, моральними цінностями та процесом концептуалізації власного «Я». Мотиваційні процеси стають більш усвідомленими: виникає стрімке бажання досягати всіх поставлених цілей, потужно розвиватися в конкретно визначеній ними сфері та займатися самоосвітою, особливо із блискавично-швидким прирістом можливостей самоідентифікації через інтернет та соцмережі.

Старший шкільний вік поєднує в собі завершення процесу статевого дозрівання та початок етапу фізичної зрілості. У цей період учні виявляють підвищену здатність до інтелектуальних та фізичних навантажень. Розвиток фізичних якостей сприяє вдосконалення навичок і вмінь у спортивній сфері навчання, а також поглиблює пізнавальні інтереси та перспективи майбутнього професійного вибору. Впливає стрімкий фізичний розвиток в цьому періоді і на формування особистісних рис: адекватна самооцінка власних рис зовнішності, відкриття та усвідомлення своєї соціальної ролі, розвиток упевненості у собі. З іншого боку, старшокласникам може бути притаманне відчуття соматичної слабкості, що, у свою чергу, може спровокувати соціальну ізолюваність, постійні коливання та сумніви й песимістичні настрої.

Зазначені вище особливості цього вікового періоду зумовлюють потребу учнів у самоідентифікації в суспільстві. Саме це формує нову соціальну динаміку розвитку. Вибір подальшого життєвого шляху стає пріоритетним з провідним значенням. Відбувається переосмислення ролі навчання – цілі, зміст та методи починають сприйматися як те, що буде вкрай необхідним для майбутньої особистісної та професійної реалізації. Нові освітні потреби

диктують учням формат глибшого засвоєння теоретичних і методологічних основ навчальних дисциплін.

Освітні процеси у старшій школі мають ознаку упорядкування знань синтезу міжпредметних зв'язків, що супроводжується активним розвитком логічного мислення, обміркованим запам'ятовуванням та ініціативним розв'язанням ряду розумових задач. У цей час пізнавальна діяльність старшокласників має дослідницький вектор. Учні виявляють прагнення до реалізації інтелектуальних викликів, захоплюються творчістю, є жага до експериментів та акценту на оригінальності. Важливу частину уваги вони приділяють не тільки теоретичним аспектам навчальної діяльності, а й тривалому процесу аналізу, конструктивної аргументації та порівняння різних парадигм. Активна участь у дискусіях та захист власних переконань є для старшокласників надважливим складником навчальної мотивації.

Варто зазначити, що соціальний простір учнів цієї вікової категорії відіграє провідну роль у формуванні особистості старшого школяра, проте це не мінімізує та не впливає на потребу у комунікації з дорослими. Навпаки, рання юність супроводжує підвищену зацікавленість у контактуванні з дорослими, що спричинено важкістю розв'язання питань самоствердження та самореалізації. Незважаючи на те, що ці теми є предметом широкої дискусії, обмежений життєвий багаж унеможливорює досягти чіткого і глибокого розуміння, саме тому суттєвим чинником опори стають дорослі.

На сьогодні також простежується завищена вибагливість до оточення, самокритика, а це свідчить про достатньо високий рівень розвитку їхньої самосвідомості. Самокритичність допомагає учням більш конструктивно оцінювати та контролювати моделі власної поведінки. Рання юність супроводжується інтенсивним розвитком вольових рис: когнітивної стійкості, мотиваційної витривалості, цілеспрямованості, проактивності та лідерської ініціативності. За учнями цього віку додатково можна помітити підсилення витримки у багатьох сферах та постійний моніторинг, також посилюється контроль над експліцитними проявами, які включають в себе рухи та жести.

Як результат, учні старшої школи демонструють більшу зібраність та впевненість у своїх діях.

Таким чином, можна описати юнацький вік як ряд морально-ціннісних та психологічних особливостей, серед яких слід виокремити бажання відчувати внутрішню свободу, проявляти ідеалізм у контексті моралі та естетики, а також виявляти етичний максималізм. Молодь цього віку бачить важливість реконструювати реальність шляхом застосування художнього мислення через призму творчості, щиро та безкорисливо захоплюватися тим, що їм цікаво, їм притаманна невідкладна потреба в пізнанні та трансформації навколишнього середовища. Підвищене відчуття моральності, довіра, щирість та відкритість світу як основи соціальної згуртованості є вкрай важливими рисами, що характеризують хлопців та дівчат цієї вікової категорії [44].

Більш детально звертаючи увагу на сучасне покоління учнів, варто зафіксувати надзвичайно стрімкий розвиток кліпового мислення. Їм стає дуже важко утримувати фокус на чомусь одному довгий проміжок часу, а їх увага загалом стає більш розсіяною. Учні легко звикають до занадто частого перемикання образів і перманентно потребують нових [7].

Ера Tik-Tok та Instagram Reels з швидкими, динамічними роликами в основному 15-20 секунд провокує звикання до миттєвої подачі інформації, враховуючи і складну, але все ж подану за короткий період часу. Як наслідок, це призводить до оперативної обробки інформаційного контенту та передбачає негайний перехід до наступного ідентичного відео одним рухом. Наразі це є актуальною проблемою, оскільки знижується важливість глибокого когнітивного аналізу та можливості фокусуватися на певному виді діяльності досить довгий час, роздумуючи над варіантами вирішення проблемних запитань і завдань. Причинно-наслідкові зв'язки демонструють, що кліповість мислення спричиняє перегляд ряду таких відеороликів годинами поспіль, що призводить до того, що учні утримують увагу лише 8 секунд. Це відчутно менше, ніж у попередніх поколінь. Сюди також можемо віднести проблему швидкого запам'ятовування, але потім нерезультативного

відтворення, оскільки вони можуть як миттєво сприймати інформацію, так і одразу не зафіксувати її в довготривалій пам'яті. Виявляють вони і низькоякісне сприйняття текстів з послідовною логікою викладу та невитриманість: у соціальних мережах за 15 секунд учень отримує всю інформацію, зазвичай поєднану з яскравими зображеннями, тобто миттєвий результат їхньої розумової діяльності, що потім викликає небажання виділяти час на те, що має успіх в перспективі.

Ураховуючи зазначені особливості розвитку особистості цього періоду, учитель має проявляти толерантність, увагу та зацікавленість і сприяти налагодженню довірливої взаємодії задля досягнення успішних результатів у навчанні.

Отже, з огляду на те, що учням наразі дуже важко утримувати увагу довго на чомусь одному, важливим є засвоєння та тренування лексичних одиниць поступово та слід опановувати та тренувати лексичні одиниці невеликими блоками. Рання юність передбачає формування психіки та пізнавальних процесів, тому вчителям слід узяти до уваги інтеграцію в урок завдань, забезпечених логічним усвідомленням матеріалу та з пріоритетом розвитку активних мисленнєвих процесів. В учнів старшої школи формуються різні типи навчальних мотивів, тому обґрунтованим буде застосування різних методів та прийомів під час удосконалення лексичної компетентності, з можливістю для учня усвідомлювати межі своїх умінь, а також визначення найбільш ефективних для них видів діяльності. Удосконалення мови як засобу встановлення взаємодії є основним у мовленнєвому розвитку учнів цього віку. Учителю слід розробляти мовленнєві ситуації, дискусії та дебати, брейн-штурми на цікаві для старшокласників теми, пропонуючи усталені мовні конструкції та візуальні опори за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій для отримання максимальної залученості та результату.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було обґрунтовано теоретичні засади вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності в учнів старшої школи. Історичну багатовекторність продемонструвало визначення поняття «компетентність».

Аналіз низки наукових джерел засвідчив, що іншомовна комунікативна компетентність постає як комплексна здатність використовувати іноземну мову в комунікативних ситуаціях, залучаючи мовні знання, навички соціальної взаємодії, міжкультурну обізнаність. У структурі іншомовної комунікативної компетентності ключове місце посідає лексична компетентність: вона надає можливість учню адекватно та ефективно використовувати опановані мовні засоби для комунікації, демонструючи коректність, точність та адаптацію мовленнєвої поведінки.

Визначення цілей формування лексичної компетентності в старшій школі спирається на державні освітні стандарти, методичні концепції та положення Нової української школи. Було визначено, що розвиток лексичної компетентності має здійснюватися згідно з комплексом навчальних цілей: практичних, освітніх, виховних, розвивальних і професійно-орієнтованих. У свою чергу, зміст навчання лексики включає розвиток когнітивних умінь, підвищення мотивації, розвиток рефлексії, автономності та самоконтролю, оскільки учні старшої школи орієнтовані на самостійність в процесі навчальної діяльності.

Окрему увагу приділено шляхам використання інформаційно-комунікаційних технологій з огляду на зростання ролі інтернет-ресурсів у сучасній освіті. Інформаційно-комунікаційні технології є інструментом розширення можливостей індивідуалізації навчання, упровадження інтерактивності та систематизації мовного матеріалу, завдяки чому здійснюється контроль уваги старшокласника та утримання її до кінця впродовж уроку, ураховуючи вікові особливості учнів старшої школи та особливості розвитку їх психіки у цей період.

Отже, розглянуті теоретичні аспекти у розділі 1 підтверджують актуальність комплексного підходу до вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності в учнів старшої школи. Узгодженість методичних принципів та інноваційних методів навчання є запорукою ефективного вдосконалення лексичної компетентності. Зазначені вище аспекти створюють міцне підґрунтя для розробки методики вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВДОСКОНАЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Етапи формування лексичної компетентності

Як зазначає С. Вовченко, формування лексичної компетентності реалізується поступово. Залежно від етапу навчання лексики значно відрізняються і вправи та методи, які застосовуються. Процес засвоєння лексичного матеріалу має бути опрацьований за певним алгоритмом з обов'язковим урахуванням цілей навчання на кожному з етапів та відповідних мовленнєвих і мовних вправ.

Перш ніж переходити до визначення та характеристики основних етапів, слід зазначити, що вчитель має попередньо здійснити аналіз всього матеріалу, співвіднести його із соціокультурним компонентом та забезпечити логічну послідовність його використання відповідно до етапів формування лексичної компетентності. Як наслідок, учні опановують форми та значення лексичних одиниць, а також активізують фонові знання.

У процесі засвоєння лексики рекомендується плавно, послідовно та поетапно переходити від простого до складного. Це означає, що на початкових стадіях використовуються достатньо не складні «технічні вправи», а з часом грамотно імплементуються навчальні комунікативні ситуації, спроектовані на уроках іноземної мови, які якомога більше наближаються до ситуацій та моделей реального спілкування.

Отже, багатоступеневий та довготривалий процес формування лексичної компетентності поділяється на такі етапи:

Перший етап – ознайомлення. Цей етап відповідає за формування початкової лексичної бази. Відбувається ознайомлення з лексичними одиницями, розкриваються їх значення, опрацьовуються випадки та винятки у їх використанні [22, с. 223].

Переважна більшість методистів характеризує цей етап такими аспектами:

- семантизація лексичних одиниць;
- перевірка розуміння значення лексичних одиниць;
- фонетичне опрацювання;
- візуалізація графічної форми та її письмовий запис [20, с. 48].

Процес ознайомлення з новими ЛО може відбуватися як в ізольованому вигляді, так і в контексті.

Другий етап – тренування. Поглиблення лексичних знань та формування навичок є головними цілями цього етапу. Під час цієї навчальної діяльності учень практикує виконання вправ різних типів і видів для подальшого формування навички й автоматизації дій з лексичним матеріалом на рівні слова, фрази та понадфразової єдності [22, с. 227].

Цей етап співвідноситься із такими напрямками:

- автоматизація на рівні словоформи, вільного словосполучення та фрази/ речення;
- автоматизація на понадфразовому рівні: монологічної або діалогічної єдності, на рівні мінітексту.

Дослідники зазначають, що на етапі автоматизації дій учнів з новими лексичними одиницями вчитель використовує вправи для тренування, спрямовані на формування й удосконалення лексичних навичок. У процесі виконання різних типів та видів вправ, некомунікативних і умовно-комунікативних зокрема, учень опановує форму, значення та функцію лексичних одиниць [20, с. 49].

Таким чином, автоматизація дій учнів відбувається за допомогою впровадження достатньої кількості тренувальних вправ. Основними типами вправ є рецептивно-репродуктивні та продуктивні умовно-комунікативні вправи, в процесі виконання яких учень аналізує зразок мовлення і виконує з ним певні дії, ураховуючи розроблені вчителем мовленнєві ситуації в усній і письмовій формах.

Третій етап – практики у спілкуванні. Цей етап фокусується на послідовному вдосконаленні лексичних знань і навичок. На цьому етапі учень вже має змогу застосувати попередньо набуті знання і відтворює їх на рецептивному, репродуктивному і продуктивному рівнях. Учитель організовує процес так, щоб учні мали можливість реалізувати комунікацію в усній та письмовій формах з використанням нових лексичних одиниць. Після цього відбувається продукування мовлення згідно з комунікативною ситуацією спілкування [22, с. 227].

Процес опанування лексичного матеріалу на всіх етапах не повинен концентруватися суто на теоретичних аспектах, навпаки, опанування нових лексичних одиниць завжди має носити практичний характер. Отже, розвиток механізмів усвідомленого володіння та загального розуміння є також дуже важливим, незважаючи на значну роль механізму знання.

Як уважає О.В. Хомишак, при розробці та демонстрації різних типів та видів вправ слід також урахувувати та підбирати і засоби, і методи навчання, звертаючи увагу на критерії доцільності, інтерактивності та інноваційності. Найдієвіший спосіб досягти успішних результатів несе за собою акцент не тільки на коректності врахування всіх етапів, а й на впровадженні модернізації навчання, проведенні уроків інформативно та інноваційно, підлаштовуючи опанування лексичних одиниць згідно рівня учнів та труднощів, які можуть виникати в процесі навчання [45].

На підставі вищевикладеного можна окреслити декілька факторів, які можуть впливати на формування лексичної компетентності:

- мовне середовище: людина найбільше «поглинає» мову в своєму природному середовищі, тому конкретне місцезнаходження з домінуванням іншої мови може спровокувати складнощі з формуванням лексичної компетентності;
- зацікавленість мовою: людина, яка зацікавлена певною мовою, буде більш результативною в її вивченні, тому що вона буде більш вмотивованою вивчати нові лексичні одиниці;

- вік: формування лексичної компетентності відрізняється в залежності від віку. Молодші школярі, до прикладу, опановують мову по-іншому в порівнянні з дорослими, тому формування лексичної компетентності в дорослому віці може зайняти більше часу та зусиль;
- засоби навчання: наявність доступу до різних засобів навчання, як-от: підручники, словники, онлайн-додатки та ресурси для вивчення мов, може значно полегшити процес формування лексичної компетентності.

Отже, формування лексичної компетентності – це багаторівневий процес, який залежить від багатьох факторів. Водночас стале дотримання загальних етапів, підвищення мотивації та використання різноманітних засобів навчання можуть стати у нагоді для досягнення успіху у вивченні іноземної мови. Критично важливим є забезпечення учням можливості постійно брати участь у мовленнєвих комунікативних ситуаціях задля запам'ятовування нових лексичних одиниць та коректного використання в подальшій взаємодії впродовж життя.

Інформаційно-комунікаційні технології виступають ефективним допоміжним засобом під час створення навчальних матеріалів. Зазвичай вони налічують інтерактивні вправи, ігри та різноманітні програми-оболонки для вдосконалення лексичної компетентності учнів старшої школи.

2.2. Система вправ для вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Спираючись на розглянуті вище теоретичні положення щодо етапів удосконалення лексичної компетентності, слід перейти до практичного аспекту – розробки комплексу вправ. Для побудови такого комплексу вважаємо за доцільне проаналізувати класифікацію вправ за конкретними критеріями, передусім уточнивши поняття «вправа» та «система вправ».

Вправа – це діяльність учня в освітньому процесі, яка заздалегідь

організована та продумана, а її виконання може складатися з декількох видів діяльності і носити багаторазовий характер. Виконання багатьох видів вправ за складністю і різноплановістю забезпечує формування та вдосконалення в учнів старшої школи іншомовної комунікативної компетентності або її складових [19].

Для того, щоб досягати адекватності та правильності висловлювання, кожна з пропонованих вправ повинна мати чітко окреслену будову, що в більшості випадків налічує чотири елементи, один із яких є факультативним:

- 1) завдання-інструкція до вправи;
- 2) зразок виконання (факультативний компонент);
- 3) виконання вправи;
- 4) контроль учителем виконання учнями вправи/завдання, самоконтроль або взаємоконтроль учнів [29].

Раціонально розроблена система вправ є фундаментом для успішного формування іншомовної комунікативної компетентності в цілому та вдосконалення лексичної компетентності зокрема. Її вагомість полягає у впорядкуванні навчальної діяльності та забезпеченні цілеспрямованого формування іншомовної комунікативної компетентності. Така система має:

- включати вправи, що відповідають специфіці мовного, мовленнєвого, соціокультурного та навчального компонентів іншомовної комунікативної компетентності;
- передбачати регулярне та послідовне виконання різних типів вправ;
- інтегрувати мовні (фонетичні, лексичні, граматичні навички) і мовленнєві (аудіювання, читання, говоріння, письмо) вміння.

Визначена система вправ має бути конкретизована у вигляді навчально-методичного комплексу або авторських доробок учителя. Під системою вправ мається на увазі певна кількість завдань, упорядкованих за метою, змістом і можливими способами виконання [22, с. 118].

Система вправ для вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності учнів старшої школи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Система вправ для вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Етап	Група вправ	Типи вправ	Види вправ
актуалізації раніше засвоєного матеріалу	для перевірки ступеня засвоєння раніше набутих знань	Некомунікативні рецептивно- репродуктивні, умовно-комунікативні рецептивно- репродуктивні, продуктивні комунікативні, онлайн-вправи.	Створення хмари слів, ланцюжок слів. Постановка/відповіді на запитання з візуальною опорою. Розширення зразків мовлення раніше вивченими лексичними одиницями, завершення зразків мовлення. Розпізнавання ключових фраз (Дві правди одна неправда).

Продовження таблиці 2.1

ознайом- лення з новим матеріалом	1) для осмислення нових лексичних одиниць через семантизацію; 2) для перевірки розуміння значення лексичних одиниць; 3) для фонетичного опрацювання нових лексичних одиниць; 4) для вдосконалення лексичних навичок.	Рецептивно-репродуктивні, некомунікативні продуктивні, умовно-комунікативні продуктивні, онлайн-вправи.	Коментар до ілюстративного речення, цитати. Мовна здогадка теми через ребус. Перегляд відео та відповідь на запитання. Співставлення нових лексичних одиниць з поданою наочністю. Сприйняття нових лексичних одиниць через контекст (аудіозапис, текст) Імітація лексичних одиниць. Пояснення значення виділених слів та словосполучень.
--	--	---	--

Продовження таблиці 2.1

удоскона- лення уживання лексичного матеріалу – тренування/ практики в спілкуванні	1) для автоматизації дій з лексичними одинацями на рівні словоформи, вільного словосполучен- ня та фрази/ речення; 2) для автоматизації дій з лексичними одинацями на понадфразо- вому рівні – діалогічної або монологічної єдності та мінітексту.	Умовно- комунікативні рецептивно- репродуктивні, умовно- комунікативні продуктивні, онлайн-вправи.	Формування пари; упізнавання лексичних одинаць з використанням онлайн- флешкарток; подивіться на малюнок і уявіть; дізнайтеся більше інформації про; складіть діалог із запропонованими словами; подивіться на малюнок і дайте відповіді на запитання; використовуючи таблицю, складіть якогого більше речень. Вибір правильної відповіді серед лексичних одинаць в інтерактивному квізі. Рольова гра/вправа- прокрутити коло та відповісти на запитання, вставляючи правильну фразу.
---	---	---	---

Наведемо приклади вправ, що використовуються на кожному етапі вдосконалення лексичної компетентності.

Етап актуалізації раніше засвоєного матеріалу

Основним завданням цього етапу є актуалізація раніше вивченого матеріалу та налаштування учнів на мовленнєву діяльність.

Вправа 1

Мета: актуалізувати раніше вивчений матеріал.

Тип: рецептивна некомунікативна комп'ютерна.

Вид: створення хмари слів/фраз.

Task: Follow the link and write any phrase or word you remember from the previous lesson on our topic Human nature (Рис. 2.1).

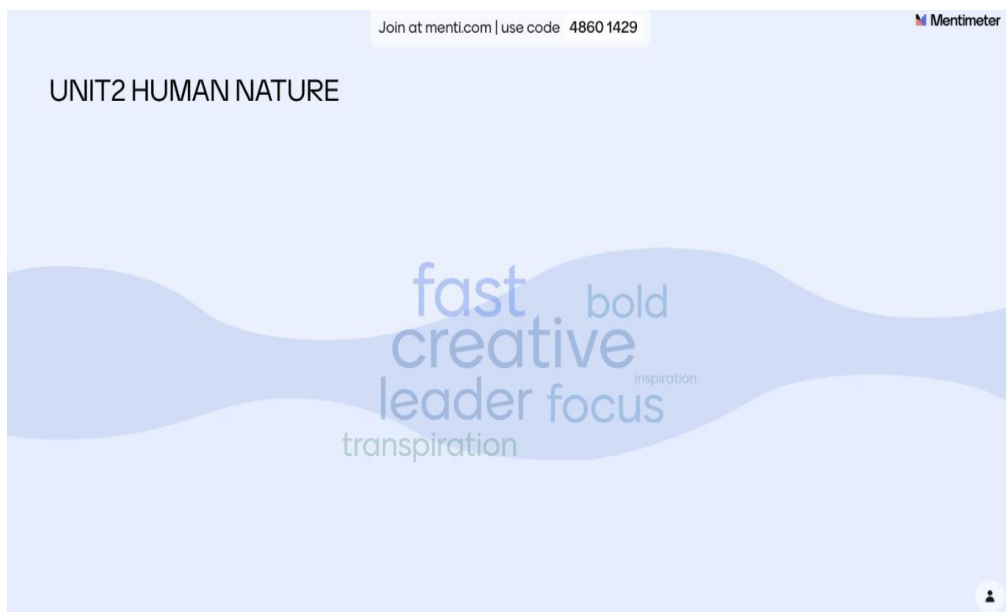

Рис. 2.1. Рецептивна некомунікативна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту [mentimeter.com \(https://www.menti.com/alhe1rk1n5bh\)](https://www.menti.com/alhe1rk1n5bh)

Вправа 2

Мета: актуалізувати раніше вивчений матеріал.

Тип: комунікативна продуктивна комп'ютерна.

Вид: «Microphone» – Ланцюжок слів/фраз.

Task: Recall any phrase from the previous lesson and say it aloud. The next person will repeat the phrase and suggest their own. You will do it with the help of the wheel of names. I'll spin the wheel first, and then one of you will take the next spin and pass it on to another classmate. (вебсайт Seating Chart Maker /Generate Classroom Seating Plans <https://bit.ly/4pa4gws>, Рис. 2.2).

Рис. 2.2. Комуникативна продуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту Seating Chart Maker (<https://bit.ly/4pa4gws>)

Вправа 3

Мета: актуалізувати раніше вивчений матеріал.

Тип: некомуникативна рецептивно-репродуктивна комп'ютерна.

Вид: вставка лексичних одиниць за поданим зразком.

Task: Complete the sentences with the words from the unit. The first and the last letter of each word are given. (вебсайт <https://bit.ly/4aaO32>, Рис. 2.3).

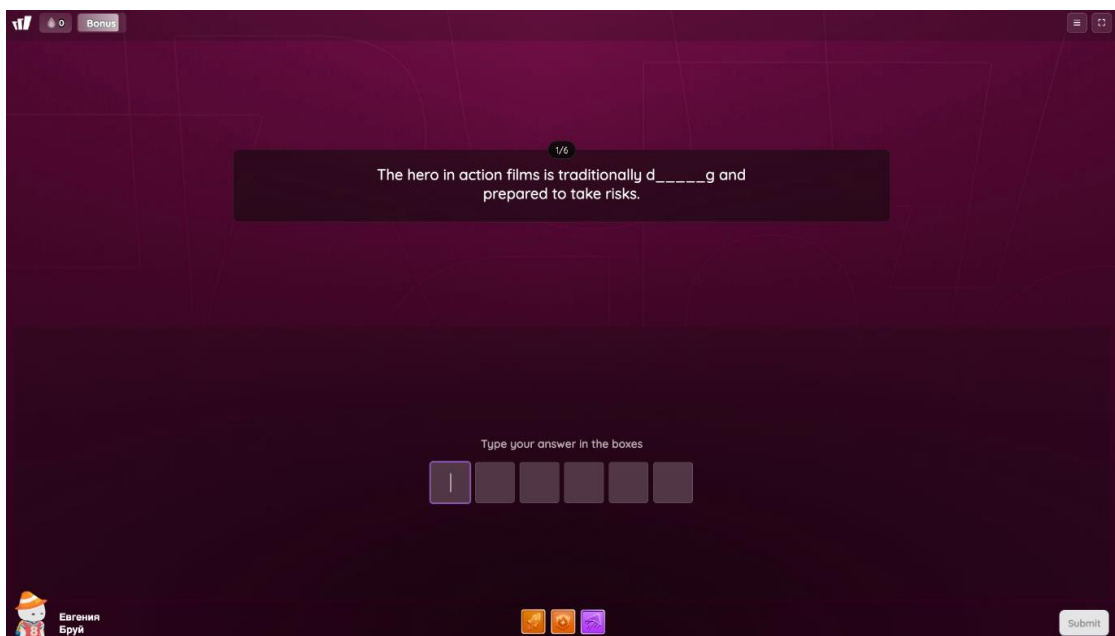

Рис. 2.3. Некомуникативна рецептивно-репродуктивна комп'ютерна, створена з використанням вебсайту wayground.com (<https://bit.ly/4aaO32>)

Вправа 4

Мета: актуалізувати раніше вивчені лексичні одиниці.

Тип: рецептивна умовно-комунікативна комп'ютерна.

Вид: читання тексту з розпізнаванням ключових лексичних одиниць і порівняльного аналізу в парах.

Task: You're going to read a short text and circle our key phrases from the unit. Once you've finished, start peer checking and compare whether you've circled the same phrases (вебсайт Miro, Рис. 2.4).

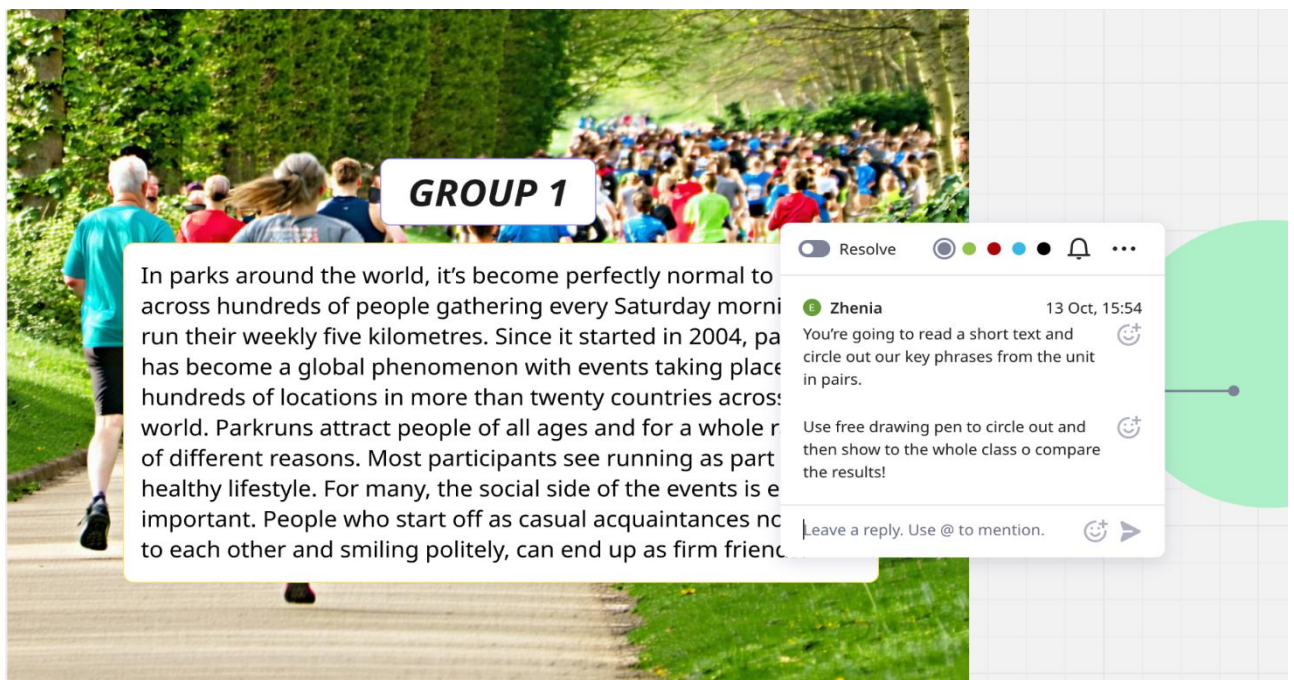

Рис. 2.4. Рецептивна умовно-комунікативна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту Miro

In parks around the world, it's become perfectly normal to come across hundreds of people gathering every Saturday morning to run their weekly five kilometres. Since it started in 2004, parkrun has become a global phenomenon with events taking place in hundreds of locations in more than twenty countries across the world. Parkruns attract people of all ages and for a whole range of different reasons. Most participants see running as part of a healthy lifestyle. For many, the social side of the events is equally important. People who start off as casual acquaintances nodding to each other and smiling politely, can end up as firm friends.

Вправа 5

Мета: актуалізувати раніше вивчений матеріал.

Тип: перша частина завдання – умовно-комунікативна рецептивна комп'ютерна. Друга частина завдання – комунікативна продуктивна комп'ютерна.

Вид: підстановка у зразок мовлення, об'єднання зразків мовлення у діалогічну єдність.

Task: Match a word from box A with a word from box B to make six common collocations. Work in pairs and discuss the ideal qualities for somebody to share a flat with. Use the collocations you made (вебсайт <https://wordwall.net/resource/99391425>, Рис. 2.5).

Example: I would/wouldn't like to live with someone who is (a/an)

0:12

free		confident
deeply		intelligent
highly		spirit
supremely		company
good		depressed

☰
Submit Answers
🔊 × 🔄

Рис. 2.5. Умовно-комунікативна рецептивна комп'ютерна та комунікативна продуктивна комп'ютерна вправи, створені з використанням вебсайту wordwall.net (<https://wordwall.net/resource/99391425>)

Вправа 6

Мета: актуалізувати раніше вивчений матеріал.

Тип: умовно-комунікативна рецептивно-репродуктивна комп'ютерна.

Вид: заповнення пропусків, відповіді на запитання.

Task: Complete the questions with one word in each gap. Ask and answer the questions in small groups. Give reasons for your answers (вебсайт <https://bit.ly/4pwZiJB>).

1. Do you sometimes doubt yourself or are you always ____ confident?
2. Are you messy or ____ and tidy?
3. Are you shy or do you like being the ____ of attention?
4. Are you a good citizen? Have you ever ____ the law?
5. Are you emotional? How likely are you to ____ into tears?
6. Can you remember the last time you ____ with laughter?

Етап ознайомлення з новим матеріалом

Вправа 7

Мета: підготовка до сприйняття нового матеріалу через обговорення та розвиток умінь власного висловлювання.

Тип: умовно-комунікативна продуктивна комп'ютерна.

Вид: здогадка про тему через виконання ребусу.

Task: Try to guess our today's topic by doing the rebus. Work in pairs and discuss together (вебсайт <https://bit.ly/49HjFiU>, Рис. 2.6).

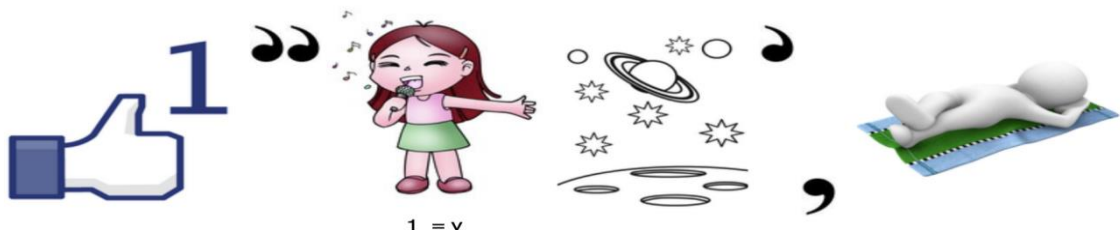

Рис. 2.6. Умовно-комунікативна продуктивна комп'ютерна, створена з використанням вебсайту [rebus1.com](https://bit.ly/49HjFiU) (<https://bit.ly/49HjFiU>)

Вправа 8

Мета: підготовка до сприйняття нового матеріалу та розвиток уміння аргументації й підтримки бесіди.

Тип: комунікативна продуктивна комп'ютерна.

Вид: відповіді на запитання/подання реакції/перегляд презентації та відео.

Task: T:

I would also like to learn whether you like Chernihiv. Put a zoom reaction. Thanks to our defenders, we can still admire Chernihiv, take walks, and enjoy its beauty, as shown in the video. Our topic today is living spaces, and Chernihiv, our hometown, can be such a place. The place we live in has a big impact on our lives. Do you agree with me? Explain why you think so (вебсайт <https://bit.ly/3XiFDBf>, Рис 2.7 – 2.9).

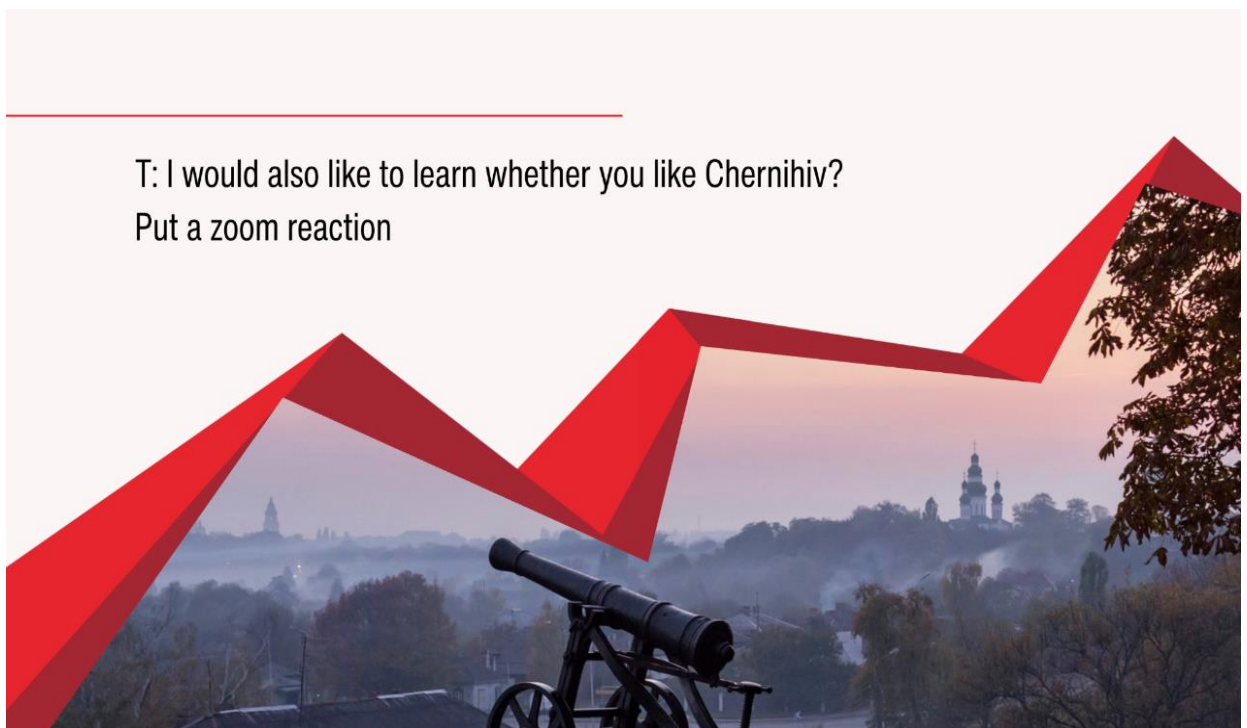

Рис. 2.7. Комунікативна продуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту [www.canva.com](https://bit.ly/3XiFDBf) (<https://bit.ly/3XiFDBf>)

Thanks to our defenders, we can still admire Chernihiv, take walks, and enjoy its beauty, as shown in the video. Our topic today is living spaces, and Chernihiv, our hometown, can be such a place. The place we live in has a big impact on our lives. Do you agree with me? Explain why you think so.

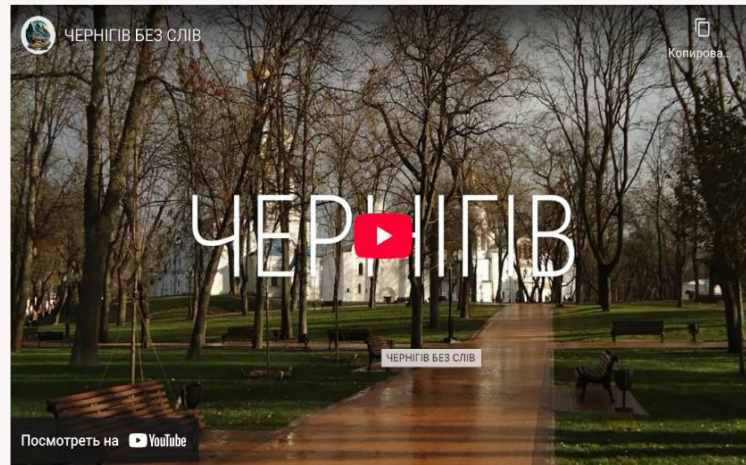

Рис. 2.8. Комунікативна продуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту [www.canva.com](https://bit.ly/3XiFDBf) (<https://bit.ly/3XiFDBf>)

And I have one more question for you - Have you ever met a foreigner in Chernihiv?
(Students respond Yes, I have or No, I haven't.)

It happened to me once—a traveller asked not just for directions but about some interesting facts about the town to share on his blog. I felt unprepared and wished I knew the right words to describe my hometown. So, let's make sure you will be ready for such situations! Today, we're going to explore how to talk with confidence about our beloved town.

Рис. 2.9. Комунікативна продуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту [www.canva.com](https://bit.ly/3XiFDBf) (<https://bit.ly/3XiFDBf>)

Вправа 9

Мета: підготовка до сприйняття нового матеріалу та розвиток уміння співпраці в парах та колективного обговорення.

Тип: комунікативна продуктивна комп'ютерна.

Вид: відповіді на запитання/подання реакції/перегляд презентації та відео.

Task:

Continuing with stories about foreigners, I'm often asked, especially abroad, if I know where to park a car in the city centre. Now we're going to read about Pontevedra, a coastal city in Spain, which has banned cars from the city centre.

Do you think there are more advantages or disadvantages of banning cars from the city centre? What are they? Open your Sb at p 36. Collaborate and work in small groups. Use Padlet to write down your ideas and be ready to present them to the whole class (вебсайт <https://bit.ly/4oZWkNU>).

Вправа 10

Мета: ознайомлення з новим матеріалом та розвиток мовної здогадки з контексту. Розвиток навичок семантизації та розуміння тексту.

Тип: умовно-комунікативна рецептивна комп'ютерна.

Вид: відповіді на запитання/подання реакції/перегляд презентації та відео.

Task: Scan the text one more time and pay attention to the words in RED and try to guess their meanings. Write your thoughts in a Zoom-chat (платформа ZOOM).

**Етап удосконалення навичок уживання лексичного матеріалу
(тренування/автоматизації на рівні слова/фрази)**

Вправа 11

Мета: тренування нових ЛО шляхом семантизації через наочність.

Тип: умовно-комунікативна рецептивно-репродуктивна комп'ютерна.

Вид: угадування колокацій за картинками та зіставлення з визначеннями.

Task: To describe any city vividly, let's learn the meaning of these collocations. I suggest matching them with the pictures and then with their definitions. I show the picture and you should try to guess (вебсайт <https://bit.ly/3XNbABU>, Рис. 2.10).

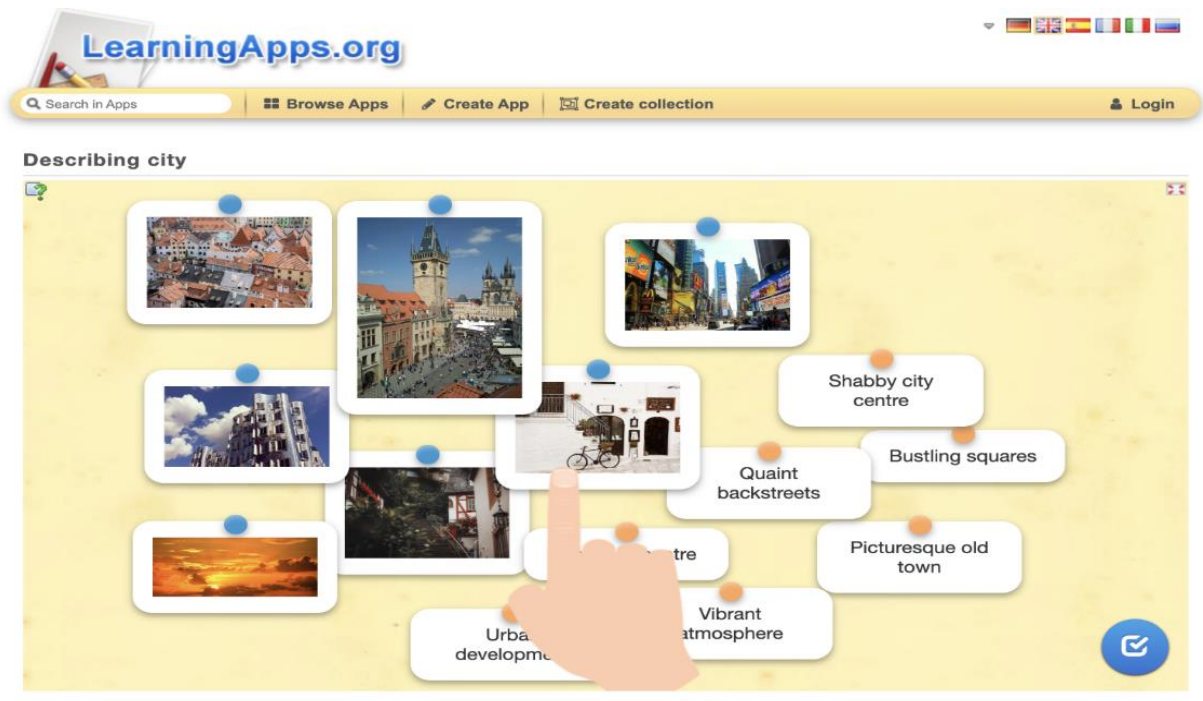

Рис. 2.10. Умовно-комунікативна рецептивно-репродуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту [learningapps.org](https://bit.ly/3XNbABU) (<https://bit.ly/3XNbABU>)

Вправа 12

Мета: тренування/вдосконалення навичок уживання нових ЛО.

Тип: рецептивна умовно-комунікативна комп'ютерна.

Вид: співставлення словосполучень.

Task: Match these collocations with their definitions. (вебсайт <https://bit.ly/4ipVBmS>, Рис. 2.11).

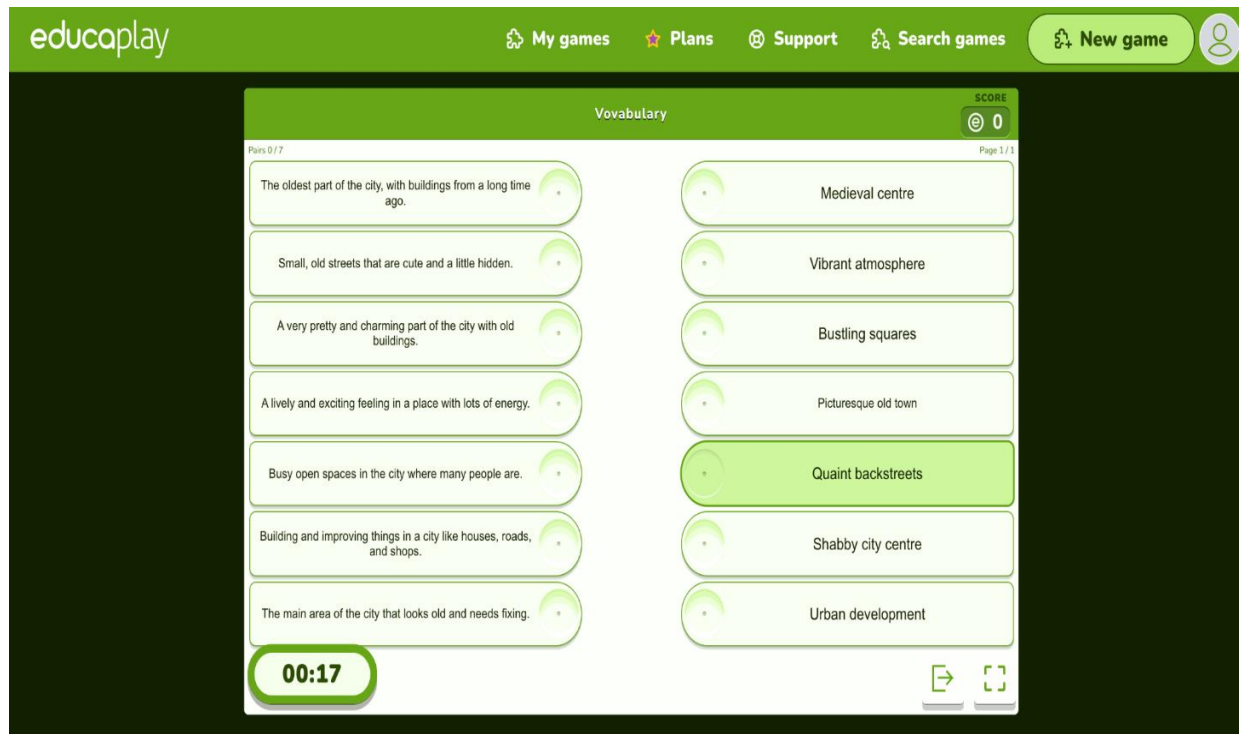

Рис. 2.11. Рецептивна умовно-комунікативна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту www.educaplay.com (<https://bit.ly/4ipVBmS>)

Вправа 13

Мета: тренування/вдосконалення навичок уживання нових ЛО.

Тип: рецептивна умовно-комунікативна комп'ютерна.

Вид: обрати правильну відповідь.

Task: Read the word given and pick the right answer. (вебсайт <https://bit.ly/4rmp19m>, Рис. 2.12).

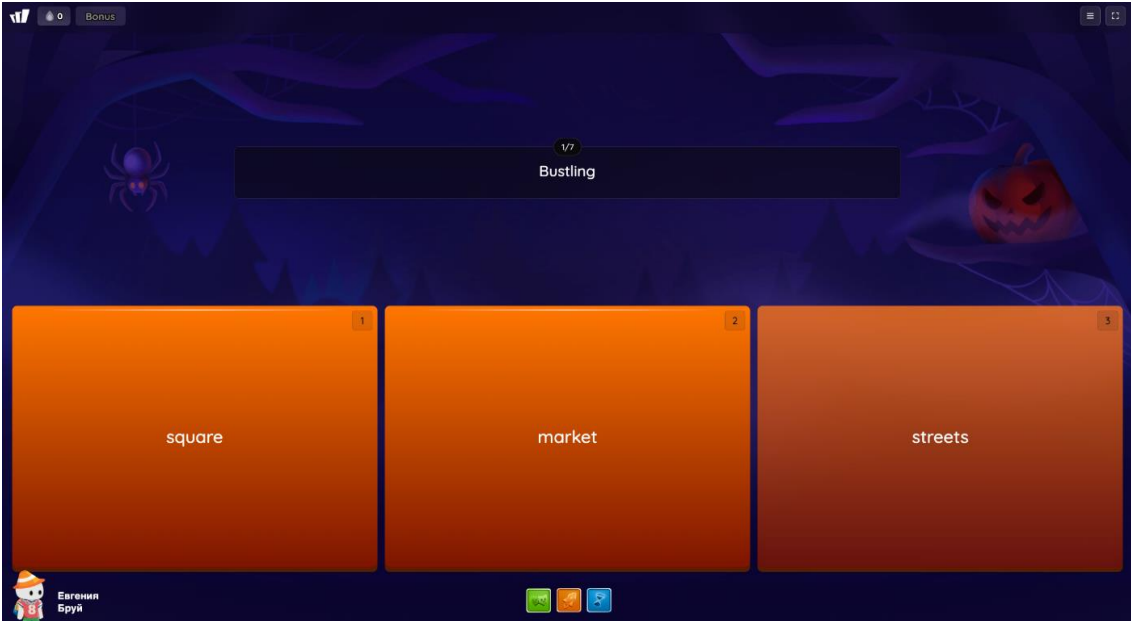

Рис. 2.12. Рецептивна умовно-комунікативна комп'ютерна вправа, створена з використанням з використанням вебсайту wayground.com (<https://bit.ly/4rmp19m>)

Вправа 14

Мета: тренування/вдосконалення навичок уживання нових ЛО.

Тип: рецептивно-репродуктивна умовно-комунікативна комп'ютерна.

Вид: заповнення пропусків.

Task: Read the sentences and complete them with the correct words (вебсайт <https://bit.ly/4obnFeR>, Рис. 2.13).

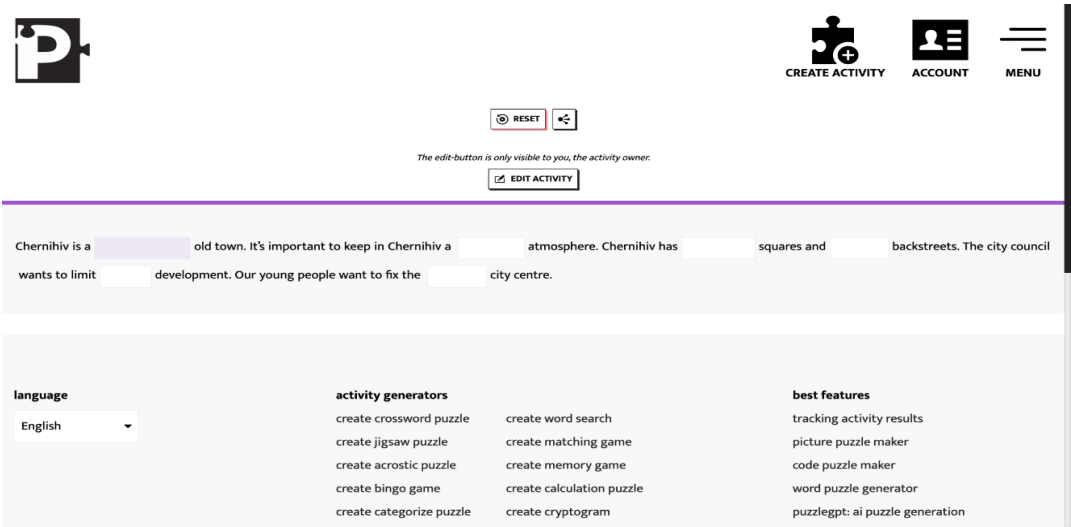

Рис. 2.13. Рецептивно-репродуктивна умовно-комунікативна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту puzzel.org (<https://bit.ly/4obnFeR>)

Вправа 15

Мета: тренування/вдосконалення навичок уживання нових ЛО.

Тип: рецептивно-репродуктивна умовно-комунікативна комп'ютерна.

Вид: сприйняття та упізнавання ЛО.

Task: Circle the word that does NOT collocate with the adjectives given and write it below (вебсайт <https://bit.ly/49FLeJf>, Рис. 2.14).

Find the odd one and write

Name: _____

Date: _____

urban area/space/town/development

1.

quaint space/backstreet/town/neighbourhood

2.

bustling square/market/nightlife/streets

3.

vibrant square/colours/square/nightlife

4.

Рис. 2.14. Рецептивно-репродуктивна умовно-комунікативна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту [worksheet-production.s3.amazonaws.com \(https://bit.ly/49FLeJf\)](https://bit.ly/49FLeJf)

Вправа 16

Мета: тренування/вдосконалення навичок уживання нових лексичних одиниць.

Тип: умовно-комунікативна рецептивно-репродуктивна комп'ютерна.

Вид: завершення зразку мовлення.

Task: Finish the sentence using your imagination or personal experience (вебсайт <https://bit.ly/4rmp6tG>, Рис. 2.15).

Рис. 2.15. Умовно-комунікативна рецептивно-репродуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту wordwall.net (<https://bit.ly/4rmp6tG>)

Вправа 17

Мета: тренування/вдосконалення навичок уживання нових ЛО.

Тип: рецептивно-репродуктивна умовно-комунікативна комп'ютерна.

Вид: здогадка через контекст.

Task: Guess the place in Chernihiv by the explanation and write down or remember the number that will appear after the correct answers (вебсайт <https://bit.ly/4im9z9p>, Рис. 2.16).

Рис. 2.16. Рецептивно-репродуктивна умовно-комунікативна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту view.genially.com (<https://bit.ly/4im9z9p>)

Етап практики в спілкуванні

Вправа 18

Мета: розвиток умінь висловлювання на рівні понадфразової єдності.

Тип: комунікативна продуктивна комп'ютерна.

Вид: вибір однієї відповіді та аргументація.

Task: Choose one option from the two and explain your choice in one sentence, write it in the field "ideas" and vote. Be ready to discuss it with the whole class (вебсайт <https://bit.ly/4oWfEM4>, Рис. 2.17).

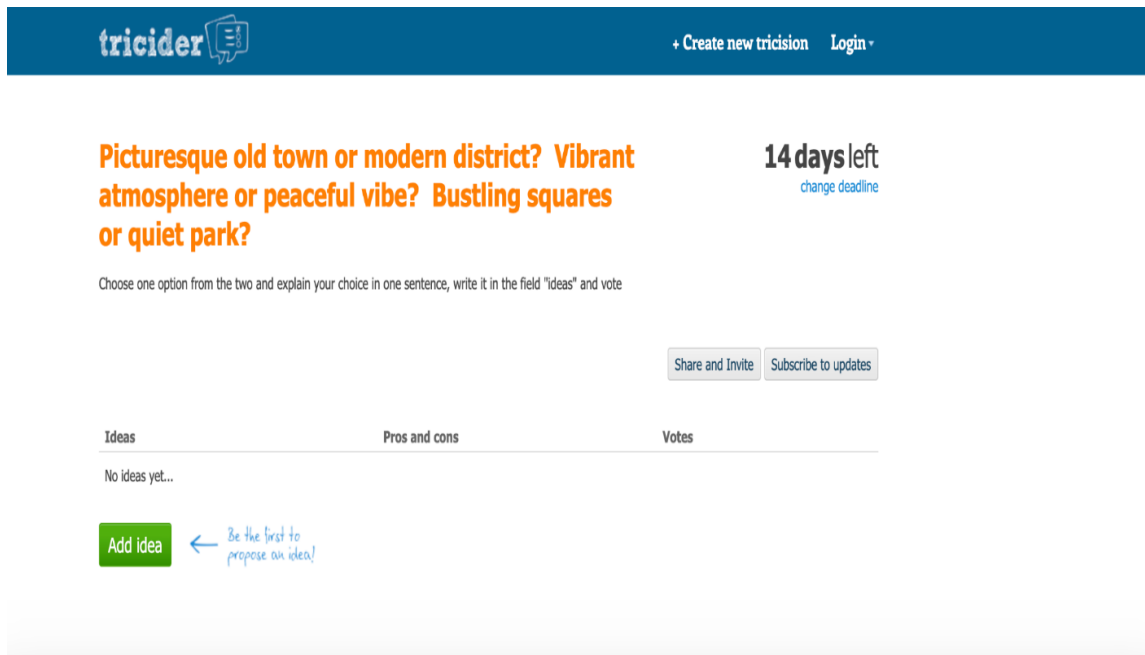

Рис. 2.17. Комуникативна продуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту [www.tricider.com](https://bit.ly/4oWfEM4) (<https://bit.ly/4oWfEM4>)

Вправа 19

Мета: розвиток умінь висловлювання на рівні понадфразової єдності.

Тип: комуникативна продуктивна комп'ютерна.

Вид: відповіді на запитання.

Task: Imagine that I am a foreigner asking you about the city. Give answers to the following questions using the new collocations. (вебсайт <https://bit.ly/3M2Cqn1>, Рис. 2.18).

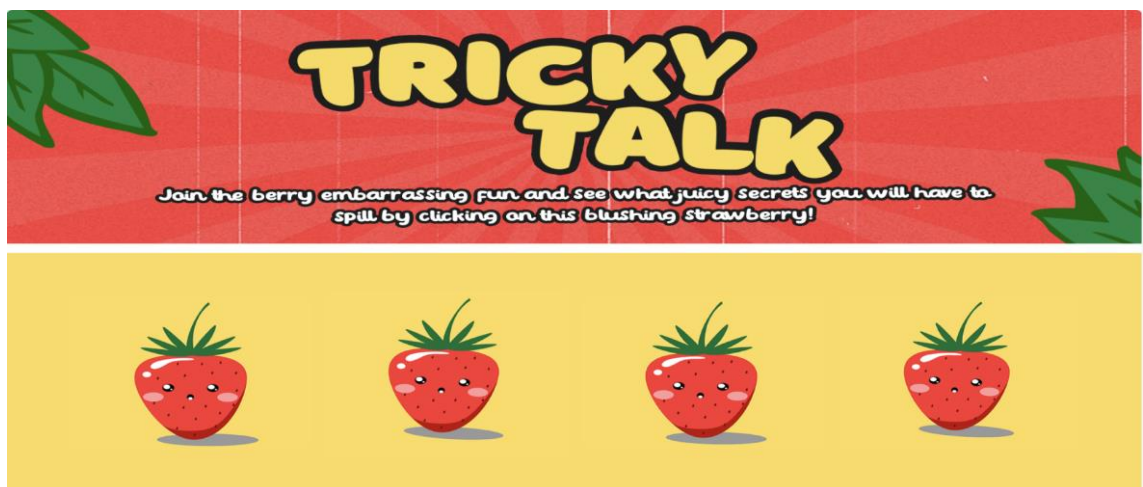

Рис. 2.18. Комуникативна продуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту [interacty.me](https://bit.ly/3M2Cqn1) (<https://bit.ly/3M2Cqn1>)

Вправа 20

Мета: розвиток умінь висловлювання на рівні понадфразової єдності.

Тип: комунікативна продуктивна комп'ютерна.

Вид: дизайн постеру та його демонстрація та презентація з новими ЛО.

Task: Design a mini-poster or comic called 'My Dream City'. Describe at least five places in your city using the target phrases. Be ready to present it to the whole class. Use the template in "Canva" for this task (вебсайт <https://bit.ly/4ijXNw2>, Рис. 2.19).

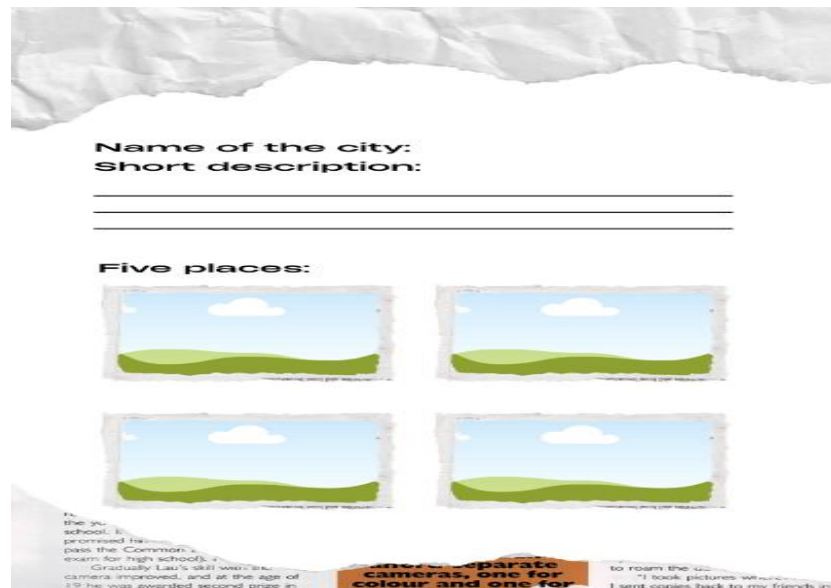

Рис. 2.19. Комунікативна продуктивна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту www.canva.com (<https://bit.ly/4ijXNw2>)

Вправа 21

Мета: розвиток умінь висловлювання на рівні понадфразової єдності.

Тип: рецептивна некомунікативна комп'ютерна.

Вид: відповіді на запитання/Подання реакції/Перегляд презентації та відео.

Task: Take your classmates on a virtual city tour. Explore the streets in Google Earth and describe what you see using at least 5 target phrases (e.g. *picturesque old town*, *bustling squares*) (вебсайт <https://bit.ly/48egnRG>, Рис. 2.20).

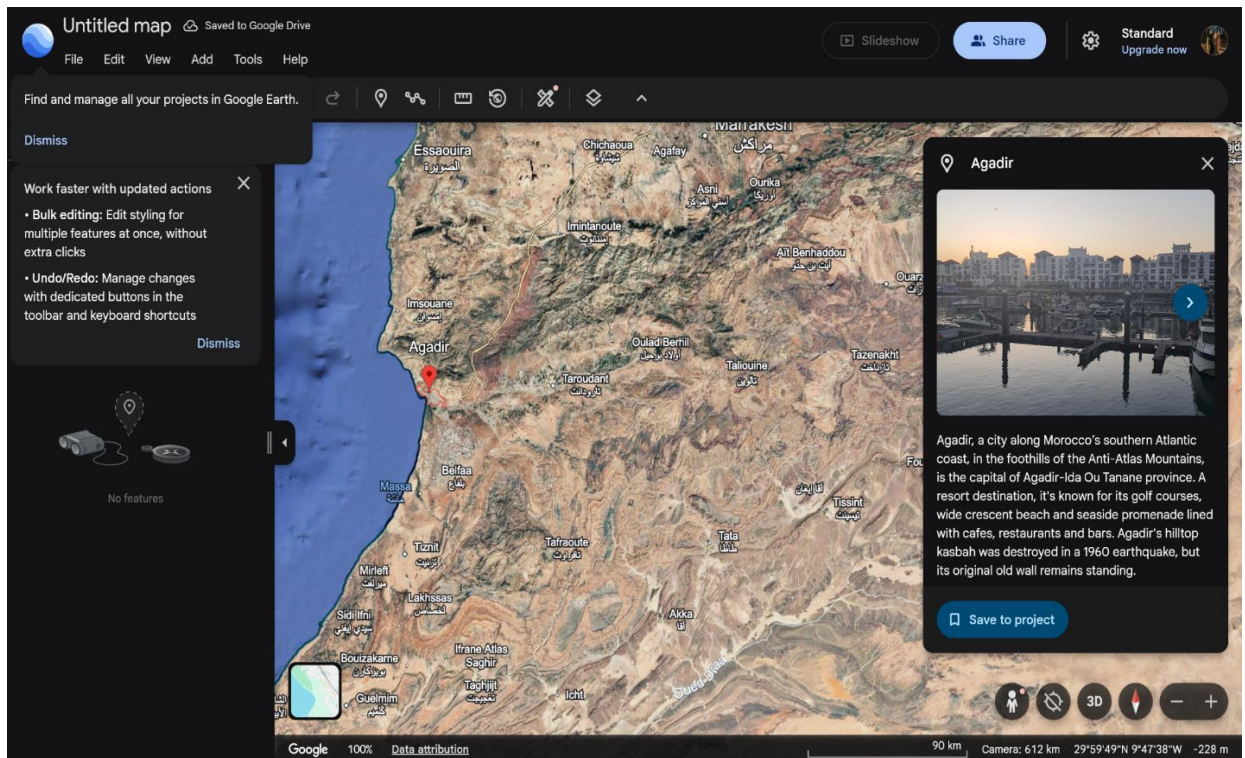

Рис. 2.20. Рецептивна некомунікативна комп'ютерна вправа, створена з використанням вебсайту earth.google.com (<https://bit.ly/48egnRG>)

Згідно з розробленою нами методикою до кожного етапу вдосконалення лексичної компетентності передбачено по 5-10 вправ різних типів і видів. Складність і характер завдань можуть відрізнятися з огляду на мету та завдання, які визначає вчитель.

Таким чином, удосконалення англійськомовної лексичної компетентності реалізується в три етапи: етап актуалізації раніше вивченого матеріалу, етап тренування на рівні фрази та понадфразової єдності та етап практики в спілкуванні.

На етапі актуалізації раніше вивченого матеріалу виконуються вправи для закріплення набутих знань з попередньої теми. Наприклад, створення хмари або ланцюжка слів, постановка/відповіді на запитання з візуальною опорою, розширення зразка мовлення раніше вивченими лексичними одиницями, завершення зразка мовлення, розпізнавання ключових фраз.

Під час ознайомлення з новим матеріалом слід звернути увагу на можливі способи семантизації. На цьому етапі відбувається усвідомлення лексичної системи іноземної мови у вигляді усвідомлення і розуміння понять

і правил користування нею; вдумливе осмислення нових лексичних одиниць через семантизацію. Тож на цьому етапі доцільним є використання таких вправ як коментар до ілюстративного речення, цитати, мовна здогадка теми через ребус, перегляд відео та відповіді на запитання, співставлення нових лексичних одиниць з поданою наочністю, сприйняття нових лексичних одиниць через контекст (аудіозапис, текст), імітація лексичних одиниць, пояснення значення виділених слів та словосполучень.

На етапі тренування важливим є автоматизація дій з лексичними одиницями в різних контекстах та ситуаціях. Учень впевнено опановує форму, значення, функцію лексичних одиниць завдяки виконанню некомунікативних та умовно-комунікативних вправ, що передбачає виконання вправ на формування пари, впізнавання лексичних одиниць з використанням онлайн-флешкарток: подивіться на малюнок і уявіть/ дізнайтеся більше інформації; складіть діалог із поданими словами; подивіться на малюнок і дайте відповіді на запитання; використовуючи таблицю, складіть речення. Також використовуються вправи на вибір правильної відповіді серед лексичних одиниць в інтерактивному квізі, рольова гра/вправа-прокрутити коло та відповісти на запитання, вставляючи правильну фразу.

2.3. Модель організації процесу вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

З метою вирішення проблеми формування в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності потрібно розробити модель організації відповідного навчання.

Модель навчання може бути визначена як систематизована система, яка окреслює процес здобуття конкретних знань, умінь та навичок засобами різних освітніх стратегій, методів навчання та підходів. Моделі навчання мають на меті дати повне, структуроване уявлення про те, як учителі або ж

укладачі навчальних програм мають забезпечити досягнення успішних результатів навчання [47].

В.В. Ягупов зазначає, що основними її складовими мають бути цільовий, стимулювально-мотиваційний, змістовий, процесуальний, контрольнорегулювальний, оцінювально-результативний, суб'єкт-суб'єктний компоненти. У процесі розробки моделі навчання слід також узяти до уваги такі аспекти освітнього процесу:

- принципи навчання;
- об'єкт вивчення;
- мету навчання;
- суб'єкти навчання;
- засоби навчання;
- реалізацію створеної моделі в освітньому процесі [47].

Для вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій ми розробили таку модель організації навчання.

Розроблена модель базується на певних методичних принципах, серед яких основними є принципи домінуючої ролі вправ та принцип поетапності навчання. Згідно з принципом домінуючої ролі вправ навчальна діяльність має бути організована таким чином, щоб сприяти ефективному формуванню навичок та вмінь комунікативного іншомовного мовлення. Відповідно до принципу поетапності навчання, в процесі вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій ми визначили чотири етапи:

- 1) етап актуалізації раніше засвоєних знань;
- 2) етап ознайомлення з новим матеріалом;
- 3) етап тренування на рівні слова/фрази;
- 4) етап практики у спілкуванні на рівні понадфразової єдності.

Суб'єктами навчання є учні старшої школи, а саме: учні 10-11 класів.

Засобами реалізації мети виступають:

- 1) розроблена методика вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;
- 2) комплекс вправ, розроблений на її основі;
- 3) навчальні матеріали та ресурси.

У процесі моделювання процесу вдосконалення лексичної компетентності важливим є визначення його часових проміжків. Проілюструємо це на прикладі теми «Living spaces». Чинна програма передбачає відведення 10 годин класно-урочної роботи та 1 годину домашньої роботи. У свою чергу, самостійна робота займає 2 години.

Узявши до уваги розглянутий часовий розподіл, ми дійшли висновку, що етап актуалізації раніше набутих знань і навичок повинен зайняти одну годину класно-урочної роботи, етап ознайомлення з новим матеріалом займатиме також одну годину, етап удосконалення та тренування буде займати 2 години класно-урочної роботи і 1 годину домашньої роботи.

Більшість комп'ютерних вправ виконуються саме в класі, ураховуючи те, що контроль може відбуватися як самостійно учнями за допомогою програм-оболонки, так і вчителем.

Таким чином, модель організації навчання може трактуватися як певна впорядкована та планомірна теоретична конструкція, яка відображає процес засвоєння знань, набуття навичок і вмінь за допомогою різноманітних підходів та стратегій. Можна зробити висновок, що подібні моделі є уявленням про те, як відбувається навчання та як учителі можуть сприяти досягненню високих результатів у процесі вдосконалення лексичної компетентності.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи викладене в розділі 2, слід зазначити, що процес удосконалення англійськомовної лексичної компетентності в учнів старшої школи вимагає дотримання методично обґрунтованого, системного, послідовного підходу. Ми встановили, що успішне формування та подальше вдосконалення лексичної компетентності неможливе без урахування трьох ключових етапів: етапу ознайомлення, етапу тренування, етапу практики в спілкуванні. Кожен з них включає ряд вправ, дидактичних прийомів та має власну методичну специфіку. Аналіз напрацювань методистів дозволяє зробити висновок, що включення інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес має на меті не тільки підвищити мотивацію та зацікавленість учнів, а й оптимізувати процес семантизації, автоматизації та подальшого використання лексичних одиниць в мовленні. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує варіативність навчальної діяльності, що є вкрай важливим для вікових особливостей учнів старшої школи. Усе це забезпечує більш високий рівень сформованості лексичної компетентності та підвищує готовність учнів до реального спілкування англійською мовою.

Запропоновано методику вдосконалення лексичної компетентності та систему вправ, окреслені теоретичні передумови та практичну розробку, представлено завдання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій до кожного етапу вдосконалення лексичної компетентності: від актуалізації раніше набутих знань до використання лексичних одиниць на рівні понадфразової єдності. Описано модель організації процесу вдосконалення лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, з'ясовано сутність поняття «модель навчання» та її складових, здійснено розподіл годин на етапи з урахуванням формату виконання вправ. Таким чином, запропонована система вправ потребує проведення експериментального дослідження з метою перевірки ефективності розробленої методики.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Організація експериментального навчання

З метою перевірки дієвості та ефективності запропонованої на основі теоретичного дослідження методики вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій необхідним було проведення експерименту. Реалізація методичного експерименту передбачає визначення його суті, окреслення мети, завдання, гіпотези, добір контрольних груп та виокремлення критеріїв оцінювання рівня сформованості в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності.

Науковці С.Е. Важинський та Т.І. Щербак зазначають, що експеримент (від латинської – дослід, проба) є методом дослідження емпіричного спрямування, що передбачає діяльнісну, концентровану та цілеспрямовану участь суб'єкта в процесі пізнання явищ та об'єктів навколишньої дійсності шляхом створення підконтрольних умов. Як наслідок, відповідні умови дозволяють задавати потрібні параметри, риси, характеристики та конкретні аспекти закономірності досліджуваного об'єкта, а згодом систематично та неодноразово їх відтворювати [5, с. 91].

На думку Г.П. Лаврентєвої та М.П. Шишкіної, експеримент включає такі етапи:

- 1) підготовчий етап проведення експериментального навчання;
- 2) дослідницький етап, з наявними в ньому констатувальною, формувальною та контрольною фазами експерименту;
- 3) обробка даних дослідження;
- 4) трактування даних дослідження та формулювання висновків;

5) демонстрація результатів експерименту [17, с. 10].

Підготовка та проведення експериментального дослідження здійснювалося з урахуванням науково-теоретичних положень, сформульованих у низці фундаментальних досліджень колективу науковців, зазначених вище.

Підготовчий етап передбачає таку послідовність кроків:

- аналіз стану розвитку галузі освіти в процесі проведення дослідження, визначення актуальних проблем, які вимагають вирішення за допомогою експерименту, постановка дослідницького завдання, фіксація предмету й об'єкту дослідження, вивчення науково-методичної літератури з відповідної тематики;
- постановка цілей і завдань дослідження, формулювання гіпотези, розробка плану та програми експерименту;
- пошук шляхів вирішення дослідницького завдання, відбір відповідних методів і розробка методики та плану-програми експерименту згідно з методологічними принципами.

Дослідницький етап включає три послідовні стадії: формувальну, констатувальну та контрольну з чіткою та конкретною метою кожної. При цьому:

- констатувальна стадія експерименту полягає в тому, щоб виявити фактичний розвиток психолого-педагогічних особливостей учнів;
- формувальна стадія забезпечує активне впровадження експериментального навчання;
- контрольна стадія йде за формувальною і полягає в порівнянні отриманих результатів експерименту з контрольною групою, яка не брала участі у формувальній стадії, застосовуючи при цьому ту ж саму методику.

Етап обробки даних дослідження передбачає використання певних математичних обчислень, таких як формули, кількісні розрахунки, положення та теорії ймовірності. Цей етап необхідний для того, щоб систематизувати дані

експерименту та підбити підсумки стосовно достовірності отриманих даних у контексті перевірки гіпотези.

Етап інтерпретації результатів та формулювання висновків має на меті осмислення та визначення на основі наукових теорій тенденцій досліджуваного явища й формулювання висновків щодо валідності гіпотези.

Етап упровадження результатів експерименту передбачає опис практичного значення отриманих висновків та можливостей їх застосування в освітньому процесі [17, с. 12]. Після класифікації типів і видів експериментального дослідження, задля перевірки ефективності методики формування в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, розробленої на основі теоретичного аналізу, було проведено експеримент, який мав на меті порівняння кількісних і якісних показників до та після впровадження експериментального навчання в умовах стандартного освітнього процесу. Зважаючи на необхідність урахування визначеної поетапності та чіткої організації, у нашому випадку експеримент було реалізовано через п'ять послідовних кроків. Це дозволило забезпечити певну логічну послідовність, системність та об'єктивність аналізу отриманих результатів.

Підготовчий етап – визначення мети дослідження, формулювання гіпотези, підготовка експериментальних матеріалів, відбір експериментальної та контрольної груп.

Дослідницький етап – проведення дослідження з урахуванням чіткої послідовності (передекспериментальний зріз, етап експериментального навчання, поточні діагностичні зрізи та підсумковий контроль/післяекспериментальний зріз).

Етап обробки даних дослідження – систематизація, збір та аналіз якісних і кількісних показників, які дадуть змогу виявити динаміку змін та простеження закономірностей.

Етап інтерпретації результатів та формулювання висновків – інтерпретація результатів, пояснення причин виявлених змін, формулювання висновків, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, розробка практичних рекомендацій щодо впровадження методики.

Етап упровадження результатів експерименту – практичне застосування методики в освітньому процесі.

На етапі організації головна мета нашого дослідження полягала у перевірці результативності розробленої нами методики вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Головним завданням експерименту було зіставлення результатів процесу формування в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності за методикою та системою вправ, представленими в підручнику «*Focus 4. 2nd ed.*», та за методикою й системою вправ, розробленими в нашому дослідженні.

Під час розробки методики вихідною гіпотезою було висунуто тезу про те, що використання інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності передбачає більш високий рівень ефективності в процесі її впровадження. Експериментальне навчання здійснювалося в лютому-березні 2025 року в 10-В класі Чернігівського ліцею № 22. Участь в експериментальному навчанні взяли учні класу, що навчалися за чинною програмою та навчальним планом з вивчення іноземної мови, затвердженими для закладів загальної середньої освіти. Запропонована в дослідженні система вправ для вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій була апробована в 3 етапи: етап 1 – передекспериментальний зріз; етап 2 – експериментальне навчання; етап 3 – післяекспериментальний зріз.

З метою встановлення рівня сформованості в учнів 10-го класу англійськомовної лексичної компетентності перед експериментальним навчанням нами було проведено передекспериментальний зріз. Загалом в

експерименті взяли участь 14 учнів 10-В класу. Кожна сформована група (контрольна та експериментальна) по 7 учнів мала приблизно однаковий рівень підготовки. Пропорційне співвідношення кількості учнів з високим, достатнім, середнім та недостатнім рівнями забезпечило оптимальні умови для реалізації експериментального дослідження. Експеримент передбачав визначення критеріїв, згідно з якими здійснювалося оцінювання рівня засвоєння знань, а також сформованості навичок і вмінь учнів. Ми виокремили такі критерії:

- критерій I – швидкість і точність актуалізації лексичних знань. Цей критерій оцінювався в 2 бали;

- критерій II – рівень здатності здійснювати наступні операції з лексичною одиницею: виклик лексичної одиниці з пам'яті, сполучення її з іншими лексичними одиницями, включення слова в ширший контекст. За цей критерій учні отримували – 4,5 бали;

- критерій III – рівень здатності використовувати лексичні одиниці у спілкуванні, тобто правильність розуміння змісту тексту під час аудіювання та читання та правильність вживання лексичних одиниць в говорінні та письмі. Цей критерій оцінювався в 5,5 балів.

Експеримент у нашому дослідженні постає як спільна, організована взаємодія експериментатора та учасників експерименту, спрямована на вирішення методичної проблеми. Проаналізувавши ознаки та особливості проведення експерименту, ми зробили висновок про те, що оптимальним способом перевірки результативності розробленої на основі теоретичного дослідження методики вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є проведення експерименту, який має на меті порівняння кількісних і якісних показників до та після впровадження методики в умовах стандартного освітнього процесу з урахуванням п'яти послідовних етапів.

3.2. Хід експериментального навчання та інтерпретація отриманих результатів

У реаліях сьогодення і сучасного розвитку технологій педагог старшої школи повинен володіти не тільки навичками діагностики навчальних досягнень учнів, а й умінням приймати рішення щодо підвищення рівня навченості, спираючись на результати діагностування. Різні методи проведення педагогічної діагностики, різноманітність її форм дозволяють учителю якісно оцінити результати освітнього процесу, а проведений глибокий аналіз результативності допоможе покращити якість освітнього процесу.

Цей підрозділ розкриває етап реалізації експериментального дослідження, представлення результатів передекспериментального та післяекспериментального зрізів, а також їх аналіз й інтерпретацію. Як зазначалось вище, експериментальна перевірка розробленої нами методики відбувалася в три послідовні етапи: передекспериментальний зріз, експериментальне навчання та післяекспериментальний зріз.

Під час передекспериментального зрізу учні експериментальної і контрольної груп виконували систему вправ, представлену у підручнику *«Focus 4. 2nd ed.»*. Важливо зазначити, що запропоновані завдання учні раніше не виконували. Тестування включало три складові:

- 1) перевірка ефективності актуалізації лексичних знань: заповнення пропусків, вибір правильної відповіді, заповнення пропусків в тексті, написання есе;
- 2) перевірка рівня здатності здійснювати операції з лексичними одиницями: читання тексту та відповіді на запитання, заповнення пропусків, підстановка в зразки мовлення;
- 3) перевірка рівня здатності використовувати лексичні одиниці у спілкуванні: заповнення запитань необхідними лексичними одиницями та дискусія з партнером.

На цьому етапі експерименту було визначено рівень сформованості в учнів лексичної компетентності. Подальший аналіз результатів ми здійснювали відповідно до критеріїв оцінювання, наведених у підрозділі 3.1. Відповідно до отриманих показників ми визначили середній коефіцієнт навченості, розрахунок якого здійснювався за спеціальною формулою:

$$CHY = \frac{n(v) \cdot 1 + n(d) \cdot 0,64 + n(c) \cdot 0,36 + n(n) \cdot 0,16}{N} \cdot 100\%, \quad (3.1)$$

де CHY – ступінь навченості учнів; $n(v)$ – кількість учнів, які мають досягнення високого рівня; $n(d)$ – кількість учнів, які мають досягнення достатнього рівня; $n(c)$ – середнього рівня; $n(n)$ – початкового рівня; N – загальна кількість учнів.

Отримані дані свідчать про ступінь навченості певного рівня:

0-44% – низький; 45-49% – середній; 50-74% – достатній; 75-100% – високий [14, с. 204].

У таблиці 3.1 подано результати передекспериментального зрізу, що відображають рівень сформованості англійськомовної лексичної компетентності в учнів експериментальної та контрольної груп, а також коефіцієнти навченості за виокремленими критеріями. Отримані дані засвідчують, що рівень в обох групах є майже ідентичним, що підтверджує їхню початкову рівність перед проведенням основного експерименту.

Середній коефіцієнт навченості в експериментальній групі становить 61%, а в контрольній – 58%. Отже, рівень володіння учнями англійськомовною лексичною компетентністю не відповідає достатньому та високому рівням (75-100%). Під час передекспериментального зрізу учні зазнали найбільших труднощів на етапі практики в спілкуванні, а також бракувало різних типів вправ на тренування лексичних одиниць та окрему їх семантизацію.

Таблиця 3.1

Показники рівня сформованості англійськомовної лексичної компетентності учнів експериментальної групи та контрольної групи за результатами передекспериментального зрізу

Група	Показники за окремими критеріями					Показник за всіма критеріями	
	Актуалізація лексичних знань		Рівень сформованості навичок використання лексичних одиниць		Рівень сформованості навичок використання лексичних одиниць на рівні понадфразової єдності	Середній загальний бал	Середній коефіцієнт навченості
	Упізнання лексичних одиниць	Виклик лексичних одиниць з пам'яті	На рівні речення	На рівні словосполучення			
Максимальний бал	1	1	2	2,5	5,5	12	1
ЕГ	0,8	0,9	1,3	2,0	2,4	7,4	0,61
КГ	0,9	0,7	1,5	1,9	2,0	7,0	0,58

Розроблена нами система вправ була спрямована саме на усунення цих труднощів. У таблиці 3.2 представлені результати післяекспериментального зрізу знань і навичок учнів контрольної і експериментальної груп.

Як бачимо, за результатами проведеного експерименту, представленими в таблиці 3.2, після застосування методики вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій середній коефіцієнт навченості учнів експериментальної групи підвищився на 17% (з 61% до 78%).

Таблиця 3.2

Показники рівня сформованості англійськомовної лексичної компетентності учнів експериментальної групи та контрольної групи за результатами післяекспериментального зрізу

Група	Показники за окремими критеріями					Показник за всіма критеріями	
	Актуалізація лексичних знань		Рівень сформованості навичок використання лексичних одиниць		Рівень сформованості навичок використання лексичних одиниць на рівні понадфразової єдності	Середній загальний бал	Середній коефіцієнт навченості
	Упізнання лексичних одиниць	Виклик лексичних одиниць з пам'яті	На рівні речення	На рівні словосполучення			
Максимальний бал	1	1	2	2,5	5,5	12	1
ЕГ	0,9	0,9	1,6	2,3	3,7	9,4	0,78
КГ	0,9	0,8	1,5	2,1	3,3	8,6	0,72

Порівнявши середні коефіцієнти навченості в обох групах учнів, можна дійти висновку, що для вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності застосування вправ з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є більш результативним.

3.3. Методичні рекомендації вчителям щодо вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Цей розділ буде присвячено наданню методичних рекомендацій щодо використання розробленої нами методики вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

У результаті імплементування в освітній процес навчального матеріалу та системи вправ, розробленої на основі теми «Human nature & Living spaces», ми підтвердили ефективність застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вдосконалення лексичної компетентності. Запропонована методика охоплює всі етапи роботи з лексичним аспектом: актуалізацію, ознайомлення з новими лексичними одиницями, автоматизацію дій з ними та практику у спілкуванні, що, у свою чергу, забезпечує системність формування лексичних навичок.

Одним із ключових умов результативності навчання є відбір матеріалу, який включає певні дослідницькі аспекти діяльності вчителя, оскільки необхідним є пошук технічно доступних, візуально зрозумілих та ефективних інформаційно-комунікаційних технологій, які, з одного боку, зможуть тримати увагу учнів та зацікавлювати їх у процесі навчання, а з іншого, загалом урізноманітнювати уроки та сприяти кращому засвоєнню матеріалу.

Орієнтуючись на підручник та подані вправи, слід пам'ятати, що лексичні одиниці мають відповідати комунікативним потребам у межах теми, рівню мовної підготовки учнів старшої школи, когнітивним та психологічним особливостям учнів, потенціалу застосування інформаційно-комунікаційних технологій для їх опрацювання.

У свою чергу, цілісність освітнього процесу забезпечує система вправ, де кожна з них має бути дидактично та педагогічно обґрунтованою, з логічними та зрозумілими цілями та функціями в межах певного етапу.

Рекомендується дотримуватися чіткої послідовності етапів опрацювання лексичного матеріалу, спираючись на методику формування англійськомовної лексичної компетентності в старшій школі.

Не можна оминати необхідність включення в уроки різноманітних типів та видів вправ, завдяки яким відбувається структурне вдосконалення лексичної компетентності:

- 1) *рецептивні* (розпізнавання, співставлення, сортування);
- 2) *репродуктивні* (підстановка, завершення конструкцій, трансформація);
- 3) *продуктивні* (опис, інтерв'ю, дискусії, рольові ситуації);
- 4) *комунікативні* (висловлення власної думки, аргументація, запитання-відповіді).

Під час експериментального навчання ми відзначили успішне засвоєння учнями матеріалу під час використання контексту для семантизації та персоналізованого досвіду/прикладів з життя, інтервального повторення, формування мовної здогадки, організації різними способами можливостей для розвитку вмінь у продуктивних видах мовленнєвої діяльності та використання інформаційно-комунікаційних технологій на кожному з етапів, що було значним поштовхом для отримання бажаних результатів.

Можна зробити висновок, що інформаційно-комунікаційні технології є невід'ємною частиною освітнього процесу, а їхнє використання є надзвичайно актуальним в режимі онлайн-навчання. Цифровізація може бути рятівником у багатьох аспектах навчання, тому додатковою рекомендацією може стати збалансоване використання інтернет-ресурсів, ураховуючи кліповість мислення учнів. Найпродуктивнішим варіантом, на нашу думку, буде не тотальна відмова від використання інформаційно-комунікаційних технологій та використання виключно вправ з підручнику, а, навпаки, методично виправдане включення онлайн-ресурсів в уроки та відслідковування ефективності їх застосування.

Висновки до розділу 3

Розділ 3 мав на меті комплексну перевірку ефективності розробленої методики вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності учнів старшої школи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Організований експеримент відповідав загальноприйнятій моделі педагогічного дослідження, яка включає етапи підготовки, формування вибірки, діагностики, формувального впливу, контрольного оцінювання, аналіз та інтерпретацію отриманих результатів.

Підготовчий етап полягав у визначенні мети, завдання, гіпотези та критеріїв оцінювання лексичної компетентності. Об'єктивне порівняння вдалося забезпечити завдяки практично однаковому рівню підготовки учнів експериментальної та контрольної груп (61% та 58% відповідно). Структура експериментального навчання передбачала проведення трьох діагностичних досліджень: передекспериментальний зріз, експериментальне навчання та післяекспериментальний зріз.

Передекспериментальний зріз продемонстрував, що обидві групи мають певні труднощі в оперуванні лексичними одиницями та застосуванням їх у спілкуванні, а отже, це свідчить про потребу в удосконаленні освітнього процесу.

Формувальна частина експерименту полягала в інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій на всіх етапах задля вдосконалення лексичної компетентності. Було застосовано ряд інтерактивних вправ, вправ із мультимедійними засобами навчання, онлайн-тренажери, які підвищили інтенсивність засвоєння лексики.

Післяекспериментальний зріз продемонстрував значне зростання показників в експериментальній групі та дав змогу оцінити отримані результати та проаналізувати ефективність розробленої методики. Середній коефіцієнт навченості збільшився до 78%, що відповідає достатньо високому рівню. У контрольній групі зростання відбулося до 72%. Найбільш відчутні

покращення спостерігалися у здатності учнів впевнено та коректно використовувати лексичні одиниці на рівні фрази та понадфразової єдності.

Отже, ми мали змогу перевірити й підтвердити нашу гіпотезу експериментального дослідження і зробити висновок, що інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у процес вдосконалення лексичної компетентності має набагато більшу результативність, ніж виконання вправ суто з підручника.

ВИСНОВКИ

Лексична компетентність є важливою фундаментальною складовою іншомовної комунікативної компетентності, оскільки вона передбачає здатність учнів не лише збагачувати та накопичувати лексичний мінімум, але й ефективно та результативно застосовувати його в різноманітних комунікативних контекстах.

Ця компетентність є ключовою складовою загальної іншомовної комунікативної компетентності. Лексична компетентність має на меті інтеграцію знань, навичок та вмінь, які забезпечують ефективне її використання для рецептивного сприймання та відтворення і формування мовленнєвих висловлювань у різноманітних комунікативних ситуаціях. Успішність формування лексичної компетентності не обмежується лише кількістю засвоєних слів, а визначається зокрема здатністю оперативно застосовувати їх у контексті, активно використовувати мовну здогадку для розуміння невідомих слів. Складовими лексичної компетентності є:

1) лексичні знання, які охоплюють розуміння значення слів та словосполучень, інтерпретацію фразеологізмів та колокацій, усвідомлення особливостей їх застосування в контексті, розуміння їх стилістичних та семантичних зв'язків і відтінків;

2) лексичні навички, які визначають здатність розпізнавати лексичні одиниці в контексті, класифікувати їх за тематикою, стилістичною приналежністю та частотою використання;

3) лексичні навички як складова вмінь у продуктивних видах мовленнєвої діяльності, які передбачають використання засвоєної лексики у письмових та усних висловлюваннях, здатність підтримувати взаємодію та продукувати мовлення в контексті різноманітних тем і ситуацій.

Теоретичним підґрунтям для вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності виступають цілі та зміст навчання. Цілі розкриваються у чотирьох основних аспектах: практична, освітня, розвивальна, професійно-орієнтована. Практична мета спрямована на

формування й удосконалення мовних навичок і розвиток мовленнєвих умінь (аудіювання, говоріння, читання, письмо, переклад). Освітня мета реалізується через формування позитивного ставлення до мови та культури інших народів. Розвивальна мета фокусується на розвитку мовних, інтелектуальних та емоційно-вольових здібностей. Професійно-орієнтована мета досягається шляхом розвитку професійних навичок, лінгвістичної та соціокультурної обізнаності та певного ряду стратегій, необхідних для здійснення спілкування в професійному середовищі.

Є.В. Долинський, В.Д. Борщовецька та В.Д. Ігнатенко у своїх працях зазначили, що домінантною ціллю вдосконалення лексичної компетентності в учнів старшої школи є розширення словникового запасу та формування комунікативної компетентності, тобто здатність упевнено здійснювати взаємодію в межах тем, визначених програмою.

У змісті відповідного навчання виокремлено три основні компоненти:

1. Лінгвістичний компонент включає опанування мовного та мовленнєвого матеріалу: фонетичного та граматичного аспектів, удосконалення навичок уживання одиниць пасивного та активного лексичних мінімумів, використання в мовленні певного ряду колокацій, фразеологізмів, здатність розпізнавати лексичні одиниці в читанні, письмі та аудіюванні. Загалом, лінгвістичний компонент передбачає засвоєння такого обсягу лексичного матеріалу, щоб за допомогою його мати можливість активно продукувати мовлення.

2. Психологічний компонент охоплює вдосконалення когнітивних умінь учнів старшої школи з урахуванням домінантної ролі онлайн-освіти. Важливим є врахування вікових особливостей учнів старшої школи, оскільки вони демонструють високий рівень кліпового мислення, низької концентрації та прагнення інтерактивності та самостійності в навчанні.

3. Методологічний компонент включає застосування інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-ресурсів, інтерактивних вправ для вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності учнів старшої

школи та розробку відповідної методики, яка забезпечить ефективність засвоєння лексичного матеріалу.

Проаналізувавши послідовність формування лексичної компетентності, ми виокремили такі три етапи:

- 1) актуалізація знань: циклічне повторення раніше засвоєних знань за допомогою різноманітних видів та типів вправ;
- 2) формування та вдосконалення лексичних навичок: вправи на впізнавання, завершення, співставлення та підстановку у зразок мовлення, поєднання лексичних одиниць з поданим контекстом, тренування на рівні слова, речення та понадфразової єдності;
- 3) розвиток умінь застосовування лексичних одиниць у різних мовленнєвих ситуаціях: рецептивне та продуктивне відтворення набутих знань у спеціально створених комунікативних ситуаціях.

Для реалізації системи вправ для вдосконалення лексичної компетентності учнів старшої школи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій ми дослідили сам процес удосконалення лексичних навичок. Складовими цього процесу стали виокремлені нами критерії, згідно з якими здійснювалося оцінювання рівня засвоєння знань, сформованості навичок і вмінь учнів, етапи вдосконалення лексичних навичок та розроблений комплекс вправ з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Визначивши критерії, ми дійшли висновку, що кожному з етапів відповідають 8-10 вправ різних типів та видів: рецептивні некомунікативні, рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні комунікативні, комп'ютерні. Модель організації навчання передбачає врахування принципів інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій, поетапності навчання та домінуючої ролі вправ.

Для перевірки ефективності розробленої методики в лютому-березні 2025 року в 10-В класі Чернігівського ліцею № 22 було проведено експериментальне навчання, яке складалося з трьох етапів:

передекспериментального зрізу, основного експерименту та післяекспериментального зрізу. Результати підтвердили значне підвищення рівня сформованості лексичної компетентності: після імплементації методики вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій середній коефіцієнт навченості в експериментальній групі учнів зріс на 17% (з 61% до 78%). Середній коефіцієнт навченості досяг 0,78 (78%), тоді як у контрольній групі – 0,72 (72%). Це свідчить про ефективність розробленої методики та її переваги над підходом, що не передбачає залучення інформаційно-комунікаційних технологій.

У межах дослідження ми також уклали методичні рекомендації вчителям щодо вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Учителям слід ураховувати критерії відбору матеріалу, оскільки він має бути технічно доступним, візуально зрозумілим та ефективним з точки зору інформаційно-комунікаційних технологій. На особливу увагу заслуговує дотримання принципів поетапності навчання та домінуючої ролі вправ, урахування вікових особливостей учнів, використання різних типів та видів вправ для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, які мають бути дидактично та педагогічно обґрунтованими. Запропонована система вправ може бути використана та адаптована для вдосконалення англійськомовної лексичної компетентності в межах інших тематичних блоків, що свідчить про її універсальність для навчання англійської мови в старшій школі.

Можна підсумувати, що застосування інтегрованого підходу до вдосконалення лексичної компетентності із використанням інформаційно-комунікаційних технологій демонструє високий рівень ефективності, сприяє підвищенню інтерактивності навчання, утримання уваги, удосконаленню навичок упевнено володіти лексичними одиницями та здійснювати взаємодію

відповідно до мовленнєвих ситуацій, створює підґрунтя для подальшої розробки навчальних матеріалів і методичних рекомендацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баліка М. Психологічні аспекти професійного самовизначення сучасних старшокласників. *Science of XXI century: development, main theories and achievements*. 2022. № 2. С. 118-120. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/17.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).
2. Бега Д. А. Підготовка майбутнього викладача іноземної філології до формування англomовної лексичної компетентності у студентів іноземної філології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 34-38. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/voliinyk,+11.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).
3. Бориско Н.Ф., Ніколаєва С.Ю., Редько В.Г., Шамов А.Н. Етапи формування іншомовної лексичної компетентності. *Перспективні напрямки сучасної науки та освіти*. 2021. Том 77. С. 219-220.
4. Борщовецька В. Д., Ігнатенко В. Д. Основи методики навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. Біла Церква: БНАУ, 2018. 122 с. URL: https://btsau.edu.ua/sites/default/files/news/pdf/acreditacia_filologia/navch_metod_zabezpech/osnov_metod_navch_inozem_mov.pdf. (дата звернення: 16.11.2025).
5. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).
6. Воробець А. Поняття «лексична компетентність» у сучасній методиці навчання іноземних мов. URL: <https://journals.chnu.edu.ua/gp/article/view/357/358>. (дата звернення: 16.11.2025).
7. Гич Г. «Кліпове мислення» дітей та підлітків як феномен сучасного навчального процесу. *Педагогіка та психологія*. 2014. Вересень № 3-4 (68-69). С. 14-19. URL: https://repository.moippo.mk.ua/upload/31-05-21_35125920.pdf. (дата звернення: 16.11.2025).

8. Гриньова О. Г. Інформаційно-комунікаційні технології в навчанні англійської мови. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-informacijno-komunikacijni-tehnologii-v-navcanni-anglijskoi-movi-250141.html>. (дата звернення: 16.11.2025).
9. Долинський Є. В. Методика формування іншомовної лексичної компетентності за допомогою посібника елективного курсу «Моя Франція»: URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714085/1/Dolik_Lex_Kompetence_2015.pdf. (дата звернення: 16.11.2025).
10. Жукова О. А., Павлов В. О., Лукіяничук А. М., Яковліва О. П. Психолого-педагогічний аналіз кліпового мислення як феномена сучасності. *Академічні візії*. 2023. Вип. 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/213/190>. (дата звернення: 16.11.2025).
11. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 16.11.2025).
12. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник. Вінниця: ФОП Тарнашинський О. В., 2017. 295 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi75/0055593.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).
13. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Планер», 2011. 220 с. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3533/1/2011.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).
14. Коршак Т. В. Внутрішній моніторинг навчальної діяльності здобувачів освіти як засіб підвищення успішності та якості навчання. *Плекаємо особистість* : наук.-метод. альманах. 2024. Вип. 6. С. 202-207. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10012>. (дата звернення: 16.11.2025).

15. Красуля А. Застосування мобільних технологій з метою розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів при вивченні англійської мови. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія»*. 2020. Вип. 32. С. 49-59. URL: <https://surl.li/lymwpt>. (дата звернення: 16.11.2025).
16. Кукленко О. Формування англомовної лексичної компетентності учнів старшого юнацького віку через застосування інформаційних технологій. *Наукові розвідки студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди* : зб. тез наук. доп. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [заг. ред. Т. В. Подуфалової]. Харків : ХНПУ, 2020. Вип. 1. С. 44–45. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/5536>. (дата звернення: 16.11.2025).
17. Лаврентьєва Г. П., Шишкіна М. П. Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту. Київ, ІТЗН, 2007. URL: <https://files.core.ac.uk/download/pdf/11083851.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).
18. Лаппо В. В. Основи педагогічних досліджень: навч.-метод. посіб.: 2-ге вид., перероб. та доп. Івано-Франківськ: НАІР, 2021. 276 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052861.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).
19. Лук'янчук С., Комогорова М. Система вправ із використанням інтерактивних методів навчання як засіб удосконалення навичок іншомовного мовлення молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2020. Том 2, № 32. С. 165-170. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/32.214692>. (дата звернення: 16.11.2025).
20. Методика викладання англійської мови: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / уклад. Холод Ірина Василівна. Умань: Візаві, 2018. 165 с. URL: <https://surl.li/beakem>. (дата звернення: 16.11.2025).

21. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2002. 328 с. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Nikolayeva.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).

22. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.

23. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. К. : ВЦ «Академія», 2010. 328 с. (Серія «Альма-матер»). URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/427509.pdf. (дата звернення: 16.11.2025).

24. Мукан Н., Горохівська Т., Ієвлєв О., Чубінська Н. Кобрин В. Іншомовна комунікативна компетентність: поняттєвого-категорійний дискурс. *Академічні візії*, 2023. Вип. 15. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/738>. (дата звернення: 16.11.2025).

25. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи: Англійська мова, Німецька мова, Французька мова, Іспанська мова, затверджені наказом Міністерства освіти № 1407 від 23 жовтня 2017 року. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/84933/>. (дата звернення: 16.11.2025).

26. Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти 2020: вплив на навчання іноземних мов і культур в Україні. *Іноземні мови*. 2024. Вип. 2. С. 3-14. URL: <https://bit.ly/4pnrSgZ>. (дата звернення: 16.11.2025).

27. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).

28. Новий учитель – щасливий учень – успішна Нова українська школа: колективна монографія / [кол. авт.: Калініна Л., Мянєвська Т., Папіжук В., Кузьменко О., Григор'єва Т., Щєрба Н., Прокопчук Н., Климович Ю. та ін.]; за заг. ред. Л. В. Калініної. Житомир: «ЄвроВолинь», 2024. 480 с. URL: <https://surl.li/oewomj>. (дата звернення: 16.11.2025).

29. Олесюк Л. В. Зміст формування іншомовної лексичної компетенції. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2015. Вип. 11. С. 63-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2015_11_22. (дата звернення: 16.11.2025).

30. Панасенко Е. Зміст і структура експерименту як методу наукового дослідження у теорії та практиці вітчизняної педагогіки (1945–1991 рр.). *Рідна школа*. 2011. № 11. С. 28-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_11_10. (дата звернення: 16.11.2025).

31. Педагогічний експеримент: навч.-метод. посіб. / [укладач О. Е. Жосан]. Кіровоград : Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2008. 72 с. URL: <https://library.kr.ua/wp-content/elib/zhosan/pedekspnmp.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).

32. Петрова О. Б., Попова Н. О., Акавець І. В. Застосування інтернет-ресурсів у навчанні іноземних мов як реалізація основних дидактичних принципів. *Сучасна україністика: наукові парадигми мови, історії, філософії*: збірник статей III Міжнародної наукової конференції, Харків, 17–19 травня 2012 р. Харків, 2012. С. 78-87. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/items/8818e46b-e530-4009-ad19-f31a7d8e1c9d?>. (дата звернення: 16.11.2025).

33. Подосиннікова Г. І., Строганов І. О. Формування компетентності старшокласників у англійськомовному писемному мовленні з використанням блогів на засадах інтерактивного навчання. *Іноземні мови*. 2023. Вип. 1. С. 3-18. URL: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2023.1.278108>. (дата звернення: 16.11.2025).

34. Полонська Т. К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи: метод. рек. К.: Педагогічна думка, 2014. 80 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9566/1/14-08_3.pdf. (дата звернення: 16.11.2025).
35. Редько В. Оновлення змісту навчання іноземних мов у сучасній шкільній освіті – прерогатива Нової української школи. *Іноземні мови в школах України*. 2018. № 4. С. 10-15. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713373/1/Redko_Onovlennya_2018.pdf. (дата звернення: 16.11.2025).
36. Скиба Ю. Класифікація методів педагогічних досліджень. *Вища освіта України*. 2016. № 2. С. 51-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2016_2_10. (дата звернення: 16.11.2025).
37. Словник педагогічних термінів / керівн. Савенкова Л. О. URL: <https://kneu.edu.ua/userfiles/professors/slovník.doc>. (дата звернення: 16.11.2025).
38. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. *Іноземні мови*. 2010. № 4. С. 16-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2010_4_4. (дата звернення: 16.11.2025).
39. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4. С. 280-286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2013_4_36. (дата звернення: 16.11.2025).
40. Сучасні тенденції методики навчання: мовно-літературна царина : колективна монографія / за заг. ред. проф. З. П. Бакум. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 251 с. URL: <https://surl.li/yejcb>. (дата звернення: 16.11.2025).
41. Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць. Серія «Філологія» / Домбровська Я.М. 2020. Вип. 32. 173 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4d8a413b-74ab-4013-8309-68c445d64daf/content>. (дата звернення: 16.11.2025).
42. Тесцова О., Лопата І. Роль цифрових технологій у процесі вивчення іноземної мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 2024. (204). С. 71-76. URL:

<https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/71?> (дата звернення: 16.11.2025).

43. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору : Посібник / За заг. ред. Бикова В. Ю., Овчарук О. В. К.: Атіка, 2014. 212 с. URL: <https://surl.li/ibnllp>. (дата звернення: 16.11.2025).

44. Характеристики віку та вікових криз та способи взаємодії з дітьми. URL: <https://surl.li/zuexfs>. (дата звернення: 16.11.2025).

45. Хомишак О. Формування лексичної компетенції на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-leksichno-kompetenci-na-urokah-angliysko-movi-148622.html>. (дата звернення: 16.11.2025).

46. Чиханцова О. А. Іншомовна комунікативна компетентність як фактор розвитку особистості. *Актуальні проблеми психології*: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том VI. Психологія обдарованості. 2019. 16. С. 279-286. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718913/2/Чиханцова.pdf>. (дата звернення: 16.11.2025).

47. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. К.: Либідь, 2002. 560 с. URL: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=131. (дата звернення: 16.11.2025).

48. Boroughani T., Behshad N., Hodabande I. Mobile-assisted academic vocabulary learning with digital flashcards: Exploring the impacts on university students' self-regulatory capacity. *Frontiers in Psychology*. 2023. Vol. 14. URL: <https://surl.li/liwfwq>. (date of access: 16.11.2025).

49. Bratt Paulston C. Linguistic and Communicative Competence: Topics in ESL. Bristol: Multilingual Matters, 1992. 145 p. URL: <https://www.perlego.com/book/5282969/linguistic-and-communicative-competence-topics-in-esl-pdf>. (date of access: 16.11.2025).

50. Cocca M., Cocca A. Affective Variables and Motivation as Predictors of Proficiency in English as a Foreign Language. *Journal on Efficiency and*

Responsibility in Education and Science. 2019. Vol. 12. No. 3. P. 75-83. URL: <https://www.eriesjournal.com/index.php/eries/article/view/257/179>. (date of access: 16.11.2025).

51. Haider S., Syeda R. K. Historical evolution, definition, and meaning of competence: a review of related literature. *Habibia Islamicus. The International Journal of Arabic and Islamic Research*. 2022. 6(1). P. 1-16. URL: <https://lnk.ua/Men0d79Ng>. (date of access: 16.11.2025).

52. Ibragimova S., Rahimova G., Tukhtanazarova B. Development of Lexical Competence in Students of Higher Educational Institutions. *International Journal of Aquatic Science*. 2021. Vol 12. Issue 03. P. 2939. URL: https://www.journal-aquaticscience.com/article_138678_6333d277564e7bed36992ab0cc7f735f.pdf. (date of access: 16.11.2025).

53. Irani Z. U., Maulana R. Vocabulary-Based Computer Assisted Language Learning (CALL). *International Journal Education and Computer Studies (IJECS)*. 2024. 4(2). P. 46-56. URL: <https://lembagakita.org/journal/index.php/ijecs/article/view/2925>. (date of access: 16.11.2025).

54. Karlak M., Velki T. Motivation and learning strategies as predictors of foreign language communicative competence. *Croatian Journal of Education*. 2015. Vol. 17. No. 3. P. 635-658. URL: <https://dx.doi.org/10.15516/cje.v17i3.1759>. (date of access: 16.11.2025).

55. Kucuk T., Daskan A. Mobile Assisted Language Learning (MALL) in Vocabulary: A Study on Tishk Language Preparatory School Students. *Arab World English Journal (AWEJ)*. 2024. Vol. 15. No 4. P. 255-266. <https://awej.org/wp-content/uploads/2024/12/16.pdf>. (date of access: 16.11.2025).

56. Lolita Y., Boeriswati E., Lustyantje N. The Impact of Computer Assisted Language Learning (CALL) Use of English Vocabulary Enhancement. *Linguistic, English Education and Art (LEEA) Journal* 2020. Vol. 4. No. 1. P. 206-

221. URL: <https://journal.ipm2kpe.or.id/index.php/LEEA/article/view/1896?> (date of access 16.11.2025).

57. Lu W., Wan Z., Wan M., Suryani B., Awang A. Experimental Study of Communicative Language Teaching (CLT) in University Comprehensive English Class. *International Journal of Linguistics* 2024. Vol. 16. No. 3. P. 83-97 URL: <https://surl.lt/bzvvtte>. (date of access: 16.11.2025).

58. Noyan E., Koçak U., Güleç H. A review of research on mobile-assisted language learning from 2016 to 2020. *ELT Research Journal*. 2023. 12(1). P. 29-49. URL: <https://surl.li/gbvxaau>. (date of access: 16.11.2025).

59. Orhan G., Şanin İ. ICT applications in English teaching: a literature review. *The Eurasia Proceedings of Educational & Social Sciences (EPESS)*. 2016. Vol. 4. P. 579-581. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/334413>. (date of access: 16.11.2025).

60. Sabiri M. S., Umm e R., Zafar S., Iqbal R. H. Mobile-Assisted Language Learning (Mall) in ESL Vocabulary Learning: A Systematic Literature Review. *Journal of Applied Linguistics and TESOL (JALT)*. 2024. 7(4). P. 376-388. URL: <https://surl.li/fdngzm>. (date of access: 16.11.2025).

61. White R.W. Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*. 1959. Vol. 66 (5), P. 297-333. URL: <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fh0040934>. (date of access: 16.11.2025).

62. Yang Y. AI-supported L2 vocabulary acquisition – a systematic review from 2015 to 2023. *Education and Information Technologies*. 2025. Vol. 30. P. 17995-18029. URL: <https://surl.li/xcppfi>. (date of access: 16.11.2025).

АНОТАЦІЯ

Бруй Є.В. Удосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Магістерська робота присвячена проблемі вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

У роботі теоретично обґрунтовано та практично розроблено методику вдосконалення лексичної компетентності: проаналізовано теоретичні аспекти формування лексичної компетентності, описано цілі та зміст удосконалення лексичної компетентності, шляхи використання інформаційно-комунікаційних технологій і врахування вікових особливостей учнів старшої школи. Розроблено комплекс вправ для вдосконалення в учнів 10 класу лексичної компетентності в межах теми «Living spaces». Визначено критерії оцінювання рівня сформованості лексичної компетентності. Представлено модель організації навчання для вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ефективність розробленого комплексу вправ підтверджено в ході експериментального навчання в Чернігівському ліцеї № 22. Укладено методичні рекомендації вчителям щодо вдосконалення в учнів старшої школи англійськомовної лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: англійськомовна лексична компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, методичні рекомендації, модель організації навчання, система вправ, удосконалення, учні старшої школи.

RESUME

Brui Ye.V. Developing Upper Secondary School Students' English Lexical Competence through Information and Communication Technologies

The master's thesis deals with the issue of improving high school students' English lexical competence through information and communication technologies.

The study provides a theoretical rationale and a practical implementation of the methodology. It analyses the theoretical aspects of lexical competence development, defines the objectives and content of its improvement, explores ways of integrating information and communication technologies, and takes into account the age-related characteristics of high school students. A set of exercises aimed at improving 10th-grade students' lexical competence on the topic "*Living Spaces*" has been designed, and criteria for assessing the level of its development have been established. A teaching model for enhancing senior school students' English lexical competence through the use of information and communication technologies has been introduced.

The effectiveness of the set of exercises has been confirmed during experimental teaching at Chernihiv Lyceum No. 22. Based on the results, methodological recommendations for teachers have been developed.

Key words: English lexical competence, information and communication technologies, methodological recommendations, teaching model, system of exercises, development, high school students.